

1977
2017

40 år tillsammans
för ett gott samhälle

HÖGSKOLAN
DALARNA

1977-2017

40 år tillsammans
för ett gott samhälle

Högskolan Dalarna
www.du.se

RED Kerstin Öhrn
GRAFISK FORM Eva Kvarnström
TRYCK Printeliten Falun 2017
ISBN 978-91-85941-76-6

Innehåll

- 4 KERSTIN ÖHRN
40 år tillsammans för ett
gott samhälle 1977–2017
- 7 Kunskap för ett gott samhälle
Öppna föreläsningar vid Högskolan Dalarna, vårterminen 2017
- 11 HÅKAN BLOMQVIST
Från grädda till folk – eller varor?
Högre utbildning i ett 40-årsperspektiv
- 28 ANDREW CASSON
Hundratusen sätt att växa
Högskolan Dalarna i 40 år
- 50 MARITA HILLIGES
Bildning för en okänd framtid
- 57 Vår vision

40 år tillsammans för ett gott samhälle 1977–2017

KERSTIN ÖHRN

VICEREKTOR

HÖGSKOLAN DALARNA

40 år är det 40 år sedan Högskolan Dalarna bildades – då under namnet Högskolan Falun/Borlänge. Det skedde inom ramen för 1977 års högskolereform som innebar en genomgripande förändringen av högre utbildning i Sverige. Den högre utbildningen fick för första gången en i lag reglerad verksamhet, och i Högskolagen stadgades bland annat:

2 § Utbildningen inom högskolan skall bygga på vetenskaplig grund. Utbildningen skall anordnas så att de studerande förvärvar kunskaper och färdigheter samt utvecklar sin förmåga att kritiskt bedöma företeelser av skilda slag. Utbildningen skall främja att de studerande förbereder sig för skilda yrken eller vidareutvecklar sig inom yrken som de redan utövar. Inom utbildningen skall kunskaper och färdigheter som har vunnits inom arbets- och samhällslivet i övrigt tas tillvara. All utbildning skall främja de studerandes personliga utveckling.

En kärnpunkt i reformen var att sprida den högre utbildningen till flera orter i landet, för att bredda rekryteringen och stärka kompetensuppbyggnaden utanför de traditionella universitetsorterna.

Högskolan Dalarna har nu varit verksam i fyra decennier och det finns anledning att dels begrunda det som skett i anslutning till vår högskola under dessa år, dels fundera över en del av de utmaningar som ligger framför oss. Under 2017 kommer därför Högskolan genomföra en rad aktiviteter som ett led i vår självreflektion, men framförallt som ett led i vårt arbete att tillsammans med intressenter, samarbetspartners och medborgare i regionen staka ut vägen framåt.

Inledning på jubileumsåret

Som en inledning på jubileumsåret anordnades en offentlig konferens i Falun den första februari i år, där Högskolan Dalarnas verksamhet belystes i tre tal som – efter en lätt redigering – återges i denna jubileumsskrift. De tre talen behandlade Högskolans utveckling utifrån olika perspektiv.

Från grädda till folk – eller varor? Högre utbildning i ett 40-årsperspektiv

Det inledandet talet har ett historiskt-samhälleligt perspektiv där den högre utbildningen relateras till den politiska och samhälleliga utvecklingen i Sverige från den andra halvan av 1900-talet fram till idag. Syftet är att ge en inblick i de förutsättningar som ledde fram till bildandet av Högskolan Dalarna liksom de yttre ramfaktorer som påverkat Högskolans utveckling.

Talare: samtidshistorikern Håkan Blomqvist, Södertörns högskola, docent i historia och tidigare föreståndare för Samtidshistoriska institutet vid samma lärosäte.

Hundratusen sätt att växa – Högskolan Dalarna i 40 år

Det andra talet har ett mer lokalt och utbildningshistoriskt perspektiv där utvecklingen av Högskolans kärnverksamhet – framförallt utbildningen men också forskningen – under de fyrtio åren sedan bildandet belyses och kommenteras. Det är en imponerande verksamhet som Högskolan kan redovisa sedan starten – bland annat har ca 100 000 studenter under åren fått sin utbildning – och bildning – vid Högskolan Dalarna.

Talare: Andrew Casson, vicerektor vid Högskolan, som ända sedan mitten av 1990-talet innehaft olika ledningsfunktioner inom Högskolan, bl.a. som chef för Utbildnings- och forskningskansliet.

Bildning för en okänd framtid

Om det två föregående talen har ett retrospektivt anslag så behandlar det tredje talet framtiden, och de uppgifter som den högre utbildningen måste axla i en situation där det enda säkra är snabba, och till stor del oväntade samhällsförändringar. Utvecklingen inom informations- och kommunikationsteknik, artificiell intelligens och bioteknik är tre exempel på detta som alla tre reser frågan om vilket framtid vi vill ha – och den högre utbildningens uppgifter för att bidra till ett gott samhälle.

Talare: Marita Hilliges, Rektor för Högskolan Dalarna sedan 2010. Det är under Marita Hilliges rektorat som Högskolan antagit visionsdokumentet

Vi skapar öppna vägar till kunskap för ett gott samhälle som idag utgör grunden för Högskolans strategier och handlingsplaner. Visionsdokumentet återfinns som avslutande text i föreliggande skrift.

Aktiviter under jubileumsåret

De tre talen kan ses som en avstamp för de aktiviteter som Högskolan kommer att genomföra under året för att uppmärksamma jubiléet. En viktig tanke med dessa är att ytterligare öppna Högskolan mot det omgivande samhället, inte bara mot våra traditionella intressenter och samarbetspartner inom arbetslivet utan också mot regionens medborgare i allmänhet.

De Öppna föreläsningarna (se sid 9–12) är ett exempel på detta, liksom de Öppet Hus-aktiviteter som flera av Högskolans enheter kommer att bjuda in till under året; Mediahuset öppnar sina portar redan den 23 mars, Campus Borlänge har Öppet Hus med ExamensExpo i juni, och Campus Falun genomför motsvarande aktivitet i höst. Dessutom kommer Högskolan att anordna ett antal mötesplatser runt om i regionen, för att dels redovisa hela bredden av Högskolans nuvarande verksamhet, dels fördjupa det samarbete som redan idag sker med olika avnämare och intressenter runt om i regionen. Det är vår förhoppning att Högskolan, när jubileumsåret är till ända, står ännu bättre rustad än idag för att verka för ett gott samhälle.

KUNSKAP FÖR ETT GOTT SAMHÄLLE

Öppna föreläsningar vid Högskolan Dalarna, vårterminen 2017

Onsdagar kl 16–17, Högskolan Dalarnas bibliotek, Falun

År 2017 har Högskolan Dalarna funnits i 40 år. Nu erbjuder vi en serie öppna föreläsningar för att visa något av den kunskap som skapas bland de över 300 aktiva forskare som idag verkar vid Högskolan. På olika sätt bidrar de till att förverkliga Högskolans vision: *Öppna vägar till kunskap för ett gott samhälle*. Här är vårterminens program – men boka gärna in onsdagar kl 16 även under hösten! Välkomna!

22/2 Sören Högberg

Om lärarskapets moraliska dimension

Moral, såsom den växer fram i interaktionen mellan lärare och elever, är en både självklar och oundviklig dimension i varje lärares vardag. Med sin professionella omdömesförmåga måste en lärare kunna uppmärksamma den moral som växer fram och agera på ett sätt som elever uppfattar som gott och rätt. Svårt? Ja, säkerligen svårare än vad det i förstone verkar. Föredraget syftar till att ge en förståelse för den komplexitet som inryms i lärares arbete – och samtidigt visa de möjligheter som finns.

Sören Högberg är lektor i pedagogik vid Högskolan Dalarna.

8/3 Ulla-Karin Schön

Brukarmedverkan i vård och omsorg

Patienters och klienters delaktighet i sin vård och stöd är en fråga om både demokrati och effektivisering. Personcentrerad vård och omsorg utmanar traditionella behandlingskulturer och förordar partnerskap, brukarmedverkan och ett delat beslutsfattande. Forskare vid Högskolan Dalarna har tillsammans med patienter och personal i vård och socialtjänst utvecklat ett digitalt beslutsstöd som kan främja delaktighet i bl a psykiatrisk vård.

Ulla-Karin Schön är docent i socialt arbete vid Högskolan Dalarna.

15/3 Tomas Axelson

Gruppegoism och medborgarskap

Gruppegoism, identitet och behov av nya medborgarmetaforer i nationsbygget Sverige. Vilka är utmaningarna i att skapa ett inkluderande "vi" med emancipatorisk kraft för morgondagens pluralistiska samhälle?

Tomas Axelson är docent i religionssociologi vid Högskolan Dalarna samt verksamhetsledare vid Interkulturellt utvecklingscentrum Dalarna.

29/3 Tao Yang

Chinese business culture and the Chinese market

After nearly 40 years of economic reform China has become one of the world's most active marketplaces. Both market system and business practices in China differ however considerably from those of most industrial countries. To understand China and the Chinese market we must understand a business culture influenced during thousands of years by, among other factors, a unique writing system and the ideology of Confucianism. Pollution, economic slowdown and rising labor costs pose new challenges. An understanding of Chinese business culture may also give a hint as to where China is heading as a nation.

Tao Yang är lektor i företagsekonomi vid Högskolan Dalarna.

5/4 Bo G Jansson

Skrivkonst och framsteg

Vilka samband finns mellan utbredningen av skrivkonsten och graden av framstegstänkande i ett samhälle? Är det bara i ett samhälle där det skrivna ordet och inte det muntliga framstår som kommunikativt förstahandsval som det kan finnas förutsättningar för kvalificerade framstegstankar?

Bo G Jansson är professor emeritus i litteraturvetenskap vid Högskolan Dalarna.

12/4 Stina Jeffner

Alla vill ha jämställdhet – eller?

Hur reproduceras kön genom hur vi använder begrepp som "jämställdhet", "manligt" och "kvinnlighet", både i vetenskapen och i vardagen? Hur kan vi förstå att nästan alla vill ha jämställdhet samtidigt som den feministiska problematiseringen av kön uppfattas som så hotfull? Genom att inte utmana

begreppen kan vi undgå att förändra, samtidigt som vi ändå kan klappa oss för bröstet och vara fina människor. Jag diskuterar kopplingen mellan kön och makt och vad som händer när makten utmanas.

Stina Jeffner är lektor i sociologi vid Högskolan Dalarna.

26/4 Eva Randell

Tonårspojkars hälsa

Hur ser tonårspojkar på sin hälsa? Hur ser de på känslor eller på social status och vilka uppfattningar har de om maskulinitet? Att ha självkänsla, tillgång till tillitsfulla relationer och att våga stå emot traditionella maskulinitetsnormer utan att tappa status bidrar positivt, visar forskningen, till tonårspojkars hälsa.

Eva Randell är lektor i socialt arbete vid Högskolan Dalarna.

3/5 Tomas Sedelius

Presidenter som hotar demokratin

I många länder finns ett folkligt stöd för starka presidenter. Presidenten förväntas vara en samlande kraft som kan sprida framtidstro där politisk stabilitet saknas. Samtidigt utgör starka presidenter ett påtagligt hot mot sköra demokratier. Med exempel från bland annat Ryssland, USA och Östeuropa presenterar jag forskning om hur presidentmakt och demokrati hänger ihop.

Thomas Sedelius är docent i statsvetenskap vid Högskolan Dalarna.

10/5 Andrew Casson

Bildning i utbildning

Hur kan dagens utbildning i skola och högskola bättre förbereda människor för att förstå och påverka sin värld? Samtidshistoriker som Yuval Noah Harari (*Homo Deus*), Pankaj Mishra (*Age of Anger*) och Jennifer Welsh (*The Return of History*) skildrar i sina nyutkomna analyser en värld i stark och snabb förändring. Kan fokus på bildning stärka såväl yrkesförberedelsen som ett självständigt medborgarsansvar i framtidens samhälle?

Andrew Casson är fil dr i litteraturvetenskap och vicerektor vid Högskolan Dalarna.

17/5 Anna Ehrenberg

Kunskap är en färskvara

Utbildning ger kunskap för livet, men hur behöver vi förhålla oss till kunskap för att verka för ett gott samhälle genom hela yrkeslivet? Fokus i denna föreläsning är på de krav som ställs på kunskap och ständiga förbättringar inom hälso- och sjukvård.

Anna Ehrenberg är legitimerad sjuksköterska, professor i omvårdnad och forskningsledare inom Hälsa & välfärd vid Högskolan Dalarna.

31/5 Roger Nyberg

Maskininlärning och datorseende som understöd för beslut

Kan datorer se bättre och göra bättre bedömningar än människor? Min forskning visar bl a hur vegetation längs med järnvägbanor kan mätas och kvantifieras av mänskliga bedömare och i vilken grad *machine vision* (datorseende) kan automatisera och förbättra samma process. Datorseende och maskininlärning har en stor potential för att åstadkomma förbättringar i många olika tillämpningar i samhället.

Roger Nyberg är lektor i informatik vid Högskolan Dalarna.

14/6 Anton Grenholm

Friskt liv, hållbart samhälle

Kan arbetet för bättre folkhälsa och hållbar utveckling gå hand i hand? Vilka kopplingar finns mellan klimatomställningen och människors livskvalitet, välbefinnande och hälsa? Jag presenterar och diskuterar nyare forskning kring dessa frågor, t.ex. vilken påverkan aktiva transporter till fots och med cykel kan ha om de ersätter motoriserade transporter på korta sträckor.

Anton Grenholm är universitetsadjunkt i medicinsk vetenskap vid Högskolan Dalarna.

Från grädda till folk – eller varor? Högre utbildning i ett 40-årsperspektiv

HÅKAN BLOMQVIST

SAMTIDSHISTORISKA INSTITUTET

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA

Jag tänkte gå lite längre tillbaka i tiden än fyrtio år, närmare bestämt nästan femtio, till 1968.

Under kärhusockupationen i Stockholm i slutet av maj uppmanade studenterna utbildningsministern Olof Palme att komma till kärhuset för att diskutera med dem. Och Palme begav sig av, nästan mitt i natten. Från diskussionen mellan utbildningsministern och ockupanternas anförare Anders Carlberg finns en omtalad ordväxling:¹

Palme: *Den högre utbildningens målsättning, det är inte en exklusivitet för akademiker – det är en gemensam angelägenhet för alla samhällets medborgare. Därav följer att ett väsentligt mål för den högre undervisningen måste vara att tillgodose samhällets i vidaste mening behov av utbildat folk av olika kategorier...*

Carlberg: *Samhället kräver... Vilket jävla samhälle? Är det dom samhällen som sammanträder på Harpsund? Är det Wallenberg och Tage Erlander som då sammanträder? Sedan var det anpassningen. Det är svårt att anpassa sig. Ja, vem fan vill bli anpassad till det här samhället alltså?*

Benkt Konnander som var sakkunnig och sedermera byråchef på Utbildningsdepartementet, skriver i en historik om hur departementspersonalen, inklusive utbildningsministern själv, trängde ihop sig i sammanträdesrummet för att titta på halvåtta-nyheterna på TV om studentupproren i Paris och Stockholm. "Studenter hördes ropa: 'Vems är universiteten?'. Alla vi runt TV-apparaten insåg att en tid av förändringar förestod".² Under själva kärhusockupationen förberedde sig tjänstemännen på att regeringskansliets lokaler vid Mynttorget skulle ockuperas av demonstranter.

Kanske kan man koka ner den högre utbildningens historia till just detta: Vems är universitetet? För vilket samhälle?

1 Citerat efter Kjell Östberg *Itakt med tiden. Olof Palme 1927–1969*, Leopard, Stockholm 2008, s 363. Östbergs biografi skildrar bl a Palmes tid som utbildningsminister och den tidens utmaningar för utbildningssystemet. Ulf Larssons studie *Olof Palme och utbildningspolitiken* Hjalmarson & Högberg, Stockholm, 2003, utgör här ett av underlagen.

2 Benkt Konnander, projektgrupp *Departementet i skuggan av U 68, Rapport om universitetspolitiken i utbildningsdepartementet 1967–76*, Stockholm 2004, s 21.

Ja, det går antagligen att påstå att en ständig dragkamp kring de frågorna har pågått alltsedan universitetens uppkomst. Vem ska bestämma över kunskapsutvecklingen – och för vilka syften?³

Bort med spindelväven!

Just 1968 exploderade de frågorna.

Bakgrunden var massutbildningens och massuniversitetets framväxt under 1950- och 60-talen. Expansionen hängde ihop med krigets och efterkrigstidens väldiga utveckling av teknologi, förvaltning, planering, industriell produktion och välfärdssystem. Massproduktionens, masskonsumtionens och välfärdsarrangemangens samhälle krävde helt enkelt bättre utbildade befolkningar. ”Begåvningsreserven” måste tas i anspråk, hette det.

Staters och näringslivs behov av utbildad arbetskraft tycktes samtidigt ligga i linje med idéer om jämlik tillgång till utbildning:

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna 1948 stadgade i artikel 26:

*Var och en har rätt till utbildning. Utbildningen skall vara kostnadsfri, åtminstone på de elementära och grundläggande stadierna. Den elementära utbildningen skall vara obligatorisk. Yrkesutbildning och teknisk utbildning skall vara tillgänglig för alla. Den högre utbildningen skall vara öppen för alla med hänsyn till deras förmåga.*⁴

Massutbildningen betydde massuniversitet, där högre utbildning som tidigare gällt en liten elit skulle handla om allt bredare grupper. De gällde i alla industriländer från USA till Sovjet.⁵

Med växande antal studenter från medelklass och även arbetarhem, samt efterhand även kvinnor, inte bara bågade universitetens väggar och lokaler rent *fysiskt* – utan även *kulturellt* och *ideologiskt*. Det här var mitt i den globala processen av kolonial frigörelse, medborgarrättsrörelser, ökade lönearbetarkrav på bättre villkor och inflytande – och kvinnors försök att bryta upp gamla patriarkala förhållanden.

3 För diskussionen om universitetens roll i samhället, förändring och kontinuitet, se exempelvis Sverker Sörlin *Universiteten som drivkrafter. Globalisering, kunskapspolitik och den nya intellektuella geografin*, SNS Förlag, Stockholm 1996. Även förstås Sven-Eric Liedman, *Hets! En bok om skolan*, Albert Bonniers förlag, Stockholm 2011. Fredrik Bertilsson, doktorand i idéhistoria vid Södertörns högskola ger här perspektiv på tillvaron genom sitt avhandlingsarbete om ”Uppfostringskommissionens” arbete 1738–1766 för att söka lösa dessa till två till synes eviga frågor om universitetens nytta och självständighet. ”Intet nytt under solen”, kunde nog herrarna i 1700-talskommissionen ha informerat studenterna på kärhuset eller dagens debattörer! Torsten Nybom *Kunskap, politik, samhälle. Essäer om kunskapsyn, universitet och forskningspolitik 1900–2000*, Arete, Hargshamn, 1997, inriktar överblickar särskilt gentemot forskningspolitiken.

4 http://www.manskligarattigheter.se/dm3/file_archive/060621/9649d2011fd4f5bb858acf1419189c67/konventionstexter_pdfversion.pdf

5 För en översikt av utvecklingen Liedman 2011.

Det var tider av växande möjligheter och förväntningar men också av social frustration. Tage Erlander talade om ”de växande förväntningarnas missnöje”.

Universiteten blev en slags tryckkokare för samhällets sociala, kulturella och politiska förändringar.

När tryckkokaren exploderade kom detonationen att handla om alltifrån ”vilken värld?” till ”vilken utbildning?” – alltså själva innehållet i utbildningen – och ”vilket universitet?” Vem skulle bestämma – över vad? Vilka former, vilken kultur skulle gälla?

Sverige var inget undantag.

1950 var drygt 16 000 studenter inskrivna vid svenska universitet och akademiska högskolor, tio år senare (1960) var de tre gånger så många, 36 000, och ytterligare tio år senare (1970) 127 000.⁶

1962 avskaffades parallellskolesystemet och folkskolan blev 9-årig grundskola för alla och läroverken blev gymnasier...

Två universitet efter kriget hade blivit fem i början av 1960-talet och universitetsfilialer på nya orter tillkom under hela 60-talet och öppnades för bredare rekrytering. Det vidgade tillträdet till högre utbildning kom att symboliseras genom avskaffandet av studentexamen just året 1968.

Olof Palme hade, som ordförande för Sveriges Förenade Studentkårer, på Studentriksdagen 1953 kritiserat det gamla elituniversitetet:

*Man möter ett virrvarr av nedärvda traditioner, som utvecklats till trosföreställningar, av medeltida spindelväv som av seklens patina upphöjts till högre metafysisk dignitet. På få ställen torde varjehanda fördomar ha vuxit sig så starka som i vad vi gärna vill kalla den fria tankens högberg.*⁷

Den högre utbildningen blev efterhand ”Offentlig sektor” och började talas om som ett eget politikområde med termen ”utbildningspolitik”. Det var ett politikområde med snabbt växande budgetkostnader, eller som det hette på Utbildningsdepartementet: ”statens kostnader för den sk universitetsautomatiken skenade på ett oförutsägbart sätt”.⁸

Ja, frågorna ställdes med logisk automatik alltmer ofrånkomligt, om utbildningens nytta för samhället. Vad utbildar vi för? Och om universitetets tillhörighet. Vem ska bestämma?

Gnistan som tände kärhusockupationen i Stockholm 1968 var ju Palmes utredningsförslag UKAS, som handlade om att all högre grundutbildning

6 Liedman s 139ff. Gunnar Richardson *Svensk utbildningshistoria. Skola och samhälle förr och nu*, Studentlitteratur, Lund 2010, s 245ff. För ingående analyser av studentantal och ökningar se Benkt Konnander, projektgrupp *Rapport från Edenmans departement. Universitetspolitiken i ecklesiastikdepartementet 1957–67*, Stockholm 2002 samt Konnander 2004.

7 Citerat efter Östberg 2008 s 339.

8 Konnander 2004 s 19.

vid de filosofiska fakulteterna skulle ske i form av bundna studiegångar. Det handlade om 34 utbildningslinjer med fast studiegång. Dessa skulle fastställas centralt och ytterst vara avpassade efter arbetsmarknadens behov, eller ”avnämarna” som de kallades.⁹

Det här mötte protester från studenter – men av lite olika skäl. Ja, man kan kanske tala om en slags ”ohelig allians” mellan studenter som ville bevara sin individuella frihet från förr att välja att studera vad de ville och kombinera efter eget tycke – och de studenter som ville studera för ett ”annat samhälle”, inte för en kapitalistisk arbetsmarknad. Jag tror att den ”oheliga alliansen” även ingicks i många egna huvuden.

Vänsterstudenter och professorer kunde ibland förenas från olika utgångspunkter. För studenterna var universitetet ”vårt”, för att skapa ett nytt samhälle, inte den ”borgerliga statens” med syftet att tillmötesgå kapitalisters arbetskraftsbehov. För professorer handlade det om universitetets klassiska självständighet och akademiska frihet från politisk inblandning som inte fick röras.

I lite uppluckrad form kom UKAS att genomföras i början av 70-talet som ”PUKAS” (Palmer UKAS), med sammanhållna studiekurser men med möjlighet att välja kurser efterhand och byta, men också med vidgat tillträde enligt den så kallade 25/5-modellen. Den som fyllt 25 år och hade fem yrkesverksamma år bakom sig fick utvidgad behörighet till högre utbildning. Till reformen hörde också demokratiskt studentinflytande genom institutionsstyrelser.

Ungefär här, 1974, började jag själv på Stockholms universitet för att läsa historia. Jag antar att jag tillhörde just denna snabbt breddade universitetsgeneration, utan akademisk bakgrund i familjen, som försiktigt klev in i överfyllda föreläsningssalar, och försökte läsa tjocka böcker (som Carlsson-Roséns svenska historia, Palmers världshistoria och Dudley Dillarders ekonomiska historia) – men det var helt enkelt för mycket möten och flygblad att dela ut för att hinna med studierna. Och dessutom: studiemedel!

Studielånet hade införts 1965 och uppgick till 3 500 kr per termin varav en del (knappt 30%) var bidrag. Lånet var räntefritt och återbetalningsvillkoren generösa. Idag skulle det motsvara 33 000 kr per termin (medan dagens lån uppgår till nära 50 000 per termin men med strängare återbetalningsvillkor).¹⁰

För unga utan vana vid större inkomster (och dessutom på väg att göra revolution) kunde motsvarande 33 000 kr på ett bräde användas för bättre

9 För Universitetskanslersämbetets utveckling av UKAS och utredningens behandling, se Konnander 2004 s 19–34.

10 <http://www.csn.se/press/fakta-studiemedel/1.14472>

”Vi äro tusenden!” sjöng Tältprojektet medan högskolesektorn i ett slag växte med 50 000 studenter.

saker än studier (typ resa till Amerika). Så där avbröts min studiebanan för den gången – liksom den gjorde för så många andra.

Just det dilemmat, den bristande styrningen och alltför många studenter som droppade av, skulle utredningen U68 försöka råda bot på.¹¹

”Vi äro tusenden”

Den ledde bland annat fram till... just den här platsen och Dalarnas högskola. Den stora högskolereformen som antogs av riksdagen 1977 svepte, likt det vänsterkulturella ”Tältprojektet” samma år, över landet och anlade nya högskolor i nästan varje buske! Borås, Eskilstuna, Västerås, Gävle/Sandviken, Falun/Borlänge, Halmstad, Jönköping, Kalmar och ett tiotal till. Eller snarare graderade upp och överförde yrkesutbildningar av lärare, sjuksköterskor och annat till den akademiska högskolesektorn.¹²

”Vi äro tusenden!” sjöng Tältprojektet medan högskolesektorn i ett slag växte med 50 000 studenter.¹³

Det var ju inte längre Palme som styrde – varken som utbildningsminister eller statsminister – utan från 1976 Torbjörn Fälldins centerparti och borgerligheten, men det var jämviktsriksdag och regionalpolitik för jämlika möjligheter över hela landet och uppkoppling mot expanderande arbetsmarknader – så var det tänkt, för den allsidiga samhällsutvecklingens skull och för individens möjligheter till utbildning oavsett klasstillhörighet och bostadsort.

Här var ”spindelväven” långt borta: fackskolor blev högskolor med yrkesinriktning för arbetsmarknadens behov – inte med de klassiska universitetens fulla ämnesbredd eller forskarmöjligheter men med akademisk inriktning.

Och det hela kunde verka vara bara en fortsättning och expansion av 1960-talets satsningar med rötter i 1950-talet.

11 För U68, se Konnander 2004 s 35–44.

12 För H77 se Richardson 248ff, Konnander 2004 s 93ff samt Benkt Konnander, projektgrupp *Ett departement med borgerlig ledning. Rapport om universitetspolitiken i utbildningsdepartementet 1976–82*, Stockholm 2006 s 17–39.

13 Richardson s 249.

Omprovningens tid

Men, det som var början här i Dalarna och på andra platser sammanföll i själva verket med ett slutskede, den långa ekonomiska expansionen efter kriget och den samhällstyp den inneburit var på väg att ta slut.

Det var oljekris 1973, industriella strukturer, stagflation och början till slutet för Keynes.

Margret Thatcher blev brittisk premiärminister 1979 och Ronald Reagan vann det amerikanska presidentvalet 1980. Milton Friedmans ekonomiska teorier, som återknöt till den klassiska skolans laissez-faire-idéer och som fått nobelpriset 1976, fick sitt nygamla genombrott i politiken.

I Frankrike försökte Francois Mitterrands vänsterregering från 1981 fortsätta en expansiv välfärdspolitik av vänstertyp – men havererade bara efter ett år gentemot galopperande budgetunderskott och övergick till åtstramningspolitik av den typ som allmänt avlöste efterkrigsexpansionens ekonomiska politik.

I Sverige sökte även de borgerliga regeringarna först ”överbygga” den ekonomiska nedgången i hopp om att de goda tiderna skulle återkomma. Försöken att hålla liv i en av världens största varvsindustrier genom att förstatliga den liksom delar av stålindustrin pågick just när de nya högskolorna och Tältprojektet drog över landet. Insikten om en periods slutskede hade ännu inte infunnit sig.¹⁴

När socialdemokraterna återkom till regeringsmakten 1982 – efter sex år i opposition – var världen emellertid förändrad. 1980-talet skulle innebära den stora omprovningens tid.

Det var under ett 1980-tal av socialdemokratiska regeringar, som de stora förändringarna av den ”svenska efterkrigsmodellen” inleddes, med inte bara skrotningen av en del klassiska industrigrenar – som just varvsindustrin – utan med avregleringar av finanssektorn och bostadsmarknaden inklusive förändringar i den offentliga sektorn och nedskärningar i socialförsäkringssystemen – med ”rosornas krig” inom arbetarrörelsen som följd.

”Ett departement i skuggan av besparingar 1982–88”, är titeln på Konnanders arbetsgrupps rapport för perioden.¹⁵

Och här började nya principer för styrning av offentlig verksamhet se dagens ljus.

14 För en övergripande historik se Jenny Andersson och Kjell Östberg *Sveriges historia 1965–2012*, Norstedts, Stockholm 2013. Här finns också – under rubriken ”Skolan, en spjutspets mot framtiden?” – en översikt över den svenska skol- och högskolepolitikens utveckling under perioden.

15 Benkt Konnander projektgrupp ”Ett departement i skuggan av besparingar. Rapport om universitetspolitiken i utbildningsdepartementet 1982–88, Stockholm 2008. Se också Konnander 2004, s 40–46.

På område efter område infördes lokala budgetansvar, mätbara mått och nya kontrollfunktioner för att följa upp verksamheternas måluppfyllelse och kvalitet.

New Public Management

Det var efter Maciej Zarembas omdebatterade artikelserie i Dagens Nyheter 2013 om ett ”dolt systemskifte i svensk sjukvård”, som det så kallade *New Public Management* – NPM – allmänt började diskuteras.¹⁶ Zaremba menade att styrsystemen äventyrade sjukvården genom att läkare och sjuksköterskor tvingades ”räkna pinnar” och prioritera vissa mätbara tal på genomströmning och behandlingar – ungefär som i den gamla sovjetiska planhushållningen – med negativa följder för vårdkvalitén och för de svårast sjuka.

Med New Public Management avses de nya styrsystem som hämtades från det privata näringslivets managements- och marknadsmodeller och som internationellt började genomföras i offentliga verksamheter under 1980-talet. De handlade om delegering, målstyrning och mätbarhet för att uppnå ökad effektivitet istället för tidigare centralstyrning och anslagstilldelning.

Klas Eklund, som har beskrivits som ledande ekonom inom 1980-talets socialdemokratiska ”kanslihusöger” på Finansdepartementet, tillhörde Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi som inledde omvandlingen enligt de nya styrmetoderna. Han har menat att reformerna i NPM:s riktning som successivt började genomföras i 1980-talets offentliga sektor, var absolut nödvändiga för att *rädda* den offentliga sektorn från privatiseringar och stora nedskärningar och avecklingar.¹⁷ Pengarna, de offentliga medlen, bara ”rann i väg”, budgetdisciplinen var den slafsigaste i Europa, ”på spaghettinivå”, hade han sagt i någon europeisk konferens men fått skäll av italienarna som menade att läget i Sverige var sämre än i Italien. Samtidigt, underströk Eklund, hade Sverige slagit i skattetaket – det gick helt enkelt inte politiskt att höja skatterna mer. Dessutom visade den dåtida så kallade ”maktutredningen”, att medborgarna ville ha större valfrihet!

16 Maciej Zaremba, ”Vad var det som dödade Herr B?”, *Dagens Nyheter* 17/2 2013, ”Hur mycket bonus ger ett benbrott?”, *Dagens Nyheter* 25/2 2013, ”På vilken prislista står din njursvikt?”, *Dagens Nyheter* 3/3 2013, ”Hur mycket oro tål en människa?”, *Dagens Nyheter* 5/3 2013.

17 Kristina Abiala, red, ”När vården blev marknad. Vittnesseminarium i Almedalen 2 juli 2013”, *Samtidshistoriska frågor* 29, Södertörns högskola 2014.

På område efter område infördes lokala budgetansvar, mätbara mått och nya kontrollfunktioner för att följa upp verksamheternas måluppfyllelse och kvalitet.

Det hela beskrevs som en ”tredje väg” för den offentliga sektorn. Med marknadsmässiga styrverktyg skulle den offentliga sektorn överleva och utvecklas.

Det här handlade inte bara om vården och omsorgen, utan kom efterhand att avse även utbildningsområdet.

Det var på skolans område som genomslaget kom först, i och med kommunaliseringen 1989 och det delegerade ansvaret till kommunerna.¹⁸

Det handlade som vanligt även om förhoppningar om besparingar och budgetneddragningar. Sven Eric Liedman tillägger i sin bok *Hets!* att nya ledarskapsideologier samtidigt började få genomslag och, med hans ord, började ”*mylla ner*” 1970-talets universitetsdemokrati.¹⁹

”Valfrihetsrevolutionen”

Den stora förändringen kom från 1991 – med Bildtregeringen och den finans- och fastighetskris som hans regering fick i knäet när 1980-talets spekulationsboom i de avreglerade sektorerna kollapsade.

Valutakrisen, den 500-procentiga räntechocken, arbetslöshetsraketen, från 1,6% 1990 till över 8% 1993, budgetunderskotten, krispaketet och senare EU-inträdet... Det handlade om dramatiska förändringar på de flesta politikområden, inte minst vad gällde utbildningssystemet – och det rörde både ekonomi och ideologi.

Naomi Klein skulle senare tala om ”chockdoktrinen”, när drastiska och egentligen ideologiskt motiverade förändringar genomförs i kristiders flygande fläng.²⁰

På skolans område var det Friskolereformen 1992 med skolpengen och det fria skolvalet.²¹

På den högre utbildningens område kom slutet för U68:s tänkande, kanske man kan säga. Utbildningsminister Per Unckel avskaffade helt enkelt de centralt påbjudna studielinjerna och minskade generellt statliga regleringar, till

18 Johanna Ringarp *Professionens problematik: lärarkårens kommunalisering och välfärdsstatens omvandling*, Makadam, Stockholm 2011 (Södertörn doctoral dissertations 53). Se även Johanna Ringarp ”Utbildningspolitiken – från kommunalisering till PISA” i Anders Ivarsson-Westerberg, Ylva Waldemarson, Kjell Östberg (red.) *Det långa 1900-talet, när Sverige förändrades*, Boréa, Umeå, 2014. Liedmans *Hets!* utgör här också en polemisk granskning av omvandlingen.

19 Liedman s 137.

20 Naomi Klein, *Chockdoktrinen: katastrofkapitalismens genombrott*, Ordfront, Stockholm 2007.

21 Ringarp, Liedman 99ff, Richardson s 253ff.

Den tredje perioden av expansion inleddes och antalet registrerade studenter i grundutbildningen ökade från drygt 185 000 läsåret 1987/88 till att 2007/08 räknas i över 380 000.

förmån för utbildningsenheternas ökade frihet under kontroll och styrning av marknadstyp.

När socialdemokratin återkom 1994 lanserades den senaste eftersläntravågen av högskolor, som Södertörn 1996 och något år senare Malmö högskola plus Högskolan Gotland.

Det var under samma period som högskolorna i Karlstad, Växjö och Örebro dubbades till universitet 1999 i den slags befordringsgång som hade pågått sedan 60-talet.

Orsakerna till denna nya utbyggnad var i huvudsak två:

- Utbildningssatsningar: Den nya teknologiska revolutionen med digitalisering, Internet och globalisering krävde generellt en högre utbildningsnivå för verksamheterna.
- Arbetsmarknadsåtgärder: Med arbetslöshetstal tre–fyra gånger så höga som tidigare uppfattats som rimliga, måste något göras.

Den tredje perioden av expansion inleddes och antalet registrerade studenter i grundutbildningen ökade från drygt 185 000 läsåret 1987/88 till att 2007/08 räknas i över 380 000.²²

Nu var jag personligen med igen, på 90-talet i det nya Södertörn! Det var fantastiskt: Flera av 68-orna som inte hade slösat bort sina studielån på 70-talet var nu drivande, försökte förverkliga ideal kring breddad rekrytering, pedagogik och kunskap och en gång för alla blåsa bort spindelväven – och tycktes inte alls, åtminstone inte till en början, hämmas särskilt ekonomiskt. På den tiden kunde man inte, åtminstone inte på institutionsnivå, spara något särskilt myndighetskapital i årsboksluten som nollades – vilket lyckligtvis också gällde underskotten.

Men "Galten Särinner" smalt efter bara några år hastigt ner till skinn och ben.

22 Richardson s 256.

På ett ytligt plan var det som om 68:orna till slut segrade. UKAS-idéerna om fasta studiegångar och linjer avskaffades av Per Unckel. Och Jan Björklund instiftade autonomibestämmelser så att universitet och högskolor inte skulle mästras av klåfingriga politiker.

För även dessa satsningar skedde i ett slags epokskifte, där den stora omprövningens 1980-tal höll på att sätta sig i en ny samhällelig utvecklingstyp präglad av det som populärt brukar kallas ”nyliberalismen”.

Det innebar att efterkrigstidens utvecklingssätt med de stora politiskt styrda systemen till stor del har ersatts av styrsystem av marknadstyp där modeller för ledning och resursanvändning hämtats från det privata näringslivet och företagsekonomin.

Inte så att politisk styrning har upphört, tvärtom kan den vara minst lika kraftfull som på ”planhushållningens” tid. Men den sker på helt andra sätt – och i viss mening för andra syften, eller åtminstone för ett ”annat slags samhälle” än det som både studenterna och Palme kunde tänka sig 1968.

Med Bolognaprocessen från 1999, som syftade till att göra den högre utbildningen inom EU jämförbar och översättningsbar när det gäller utbildningsnivåer och examina, men också sätta ”anställningsbarhet” som mål för utbildningarna, följde naturligt ett ökat fokus på kvalitetskontroller, mätbarhet och fördelningsnycklar för styrning av resurser för utbildning och forskning.²³

Under regeringen Reinfeldt från 2006–2014 accelererade den utvecklingen, i synnerhet genom autonomireformen 2011 när en stor del av det regelverk för den högre utbildningens styrning som utvecklats under efterkrigstiden avskaffades, eller överläts till lärosätena själva att hantera.

På ett ytligt plan var det som om 68:orna till slut segrade. UKAS-idéerna om fasta studiegångar och linjer avskaffades av Per Unckel. Och Jan Björklund instiftade autonomibestämmelser så att universitet och högskolor inte skulle mästras av klåfingriga politiker. Nu kunde väl akademierna och studenterna styra sig själva och utbilda sig för det samhälle de önskade?

Men istället för statens direkta grepp trädde alltmer ”marknadens osynliga hand”. Och nu gick de stora larmen.

23 Liedman s 130ff.

Universitet i fara

”Det hotade universitet!”, varnades i den akademiska professionens tidskrifter och debattböcker. Och striden böljade – och böljar!²⁴

Humaniora och flera samhällsvetenskaper, oroas många, hamnar i stryk-klass för yrkesutbildningar eller utbildningar i naturvetenskap, teknik och medicin.

Trenden gäller globalt, menar exempelvis amerikanska debattörer, som filosofen Martha Nussbaum och statsvetaren Wendy Brown som menar att hela den amerikanska utbildningstraditionen i liberal arts – alltså bred humanistisk bildning – står inför akuta hot och kriser när utbildningar styrs över till det omedelbart räntabla och instrumentella. Ja, själva demokratins förutsättning i idén – och praktiken – om den bildade medborgaren – istället för konsumenten – är på väg att haverera – varnade de och andra, innan Trump ens hade närmat sig makten.²⁵

”Konsten att strula till ett liv”, kallade en rapport från Svenskt Näringsliv för några år sedan utbildningar i Humaniora och föreslog sänkta CSN-stöd till sådana onyttigheter. De hade tydligen inte lyssnat på Tom Lehrers fina låt *Dr Wernehr von Braun* om innebörden av rent instrumentell kunskap, med textraden: *”Once the rockets are up – who cares where they come down – that’s not my department, says Wernher von Braun.”* Som en påminnelse om betydelsen av bredare bildning om människan och vår värld – och följderna när den saknas.

Särskilt kritiserat har varit att metoderna för att mäta *kvalitet* hämtas från företagsekonomiska *kvantitativa* metoder.

Ta exemplet med bibliometri – d v s att bedöma enskilda forskare och hela lärosäten – utifrån forskarnas mängd av citeringar i högt rankade vetenskapliga, oftast anglo-saxiska, tidskrifter. Det var en hel lönsam bransch som växte fram kring ett antal stora tidskriftsförlag som mottog högklassiska vetenskapliga artiklar gratis, eftersom forskare från hela världen *behövde* få sina artiklar – som finansierats av deras universitet och forskningsfinansiärer – publicerade där. Och förlagen kunde skumma grädden av bidragen medan det opublicerade – ”fritt flytande artiklar”, som någon uttryckte det – fördelades nedåt i rankningen som i en vattentrappa till nivåer där mindre nogräknade tidskrifter kom och gick.

24 Shirin Ahlbäck Öberg, Li Bennich-Björkman, Jörgen Hermansson, Anna Jarstad, Christer Karlsson, Sten Widmalm (red.) *Det hotade universitetet* Dialogos, Stockholm 2016. Tidskriften *Respons* nr 4/2016 speglar striden i ett antal aktuella och spännande bidrag under temat: ”Vilka ideal ska få blomstra vid våra universitet? Hur långt kan New Public Management drivas och är Humboldttraditionen lösningen.” Se även antologin Daniel Ankarloo & Torbjörn Friberg (red.) *Den högre utbildningen – ett fält av marknad och politik*, Gidlunds förlag, Möklinta 2012. En tidigare antologi av Sharon Rider & Anders Jörnsten, *Reclaim the Science! Om vetenskapens avakademisering*, Gidlunds förlag, Stockholm 2007, tar ett brett grepp över problematiken kring styrning och marknadsorientering.

25 Se exempelvis Wendy Brown *Undoing the Demos. Neoliberalism's Stealth Revolution*, Zone Books, New York, 2015.

Genom bland annat akademiska bojkotter under den så kallade ”Academic spring” 2011 – en slags blinkning till the Arabic spring – kritiserades de bibliometriska modellerna för att gynna anglo-saxisk forskning och i synnerhet missgynna humanister som gärna skriver monografier och där just språket kan vara så viktigt. För att inte tala om kritiken mot att forskningen riskerade att tunnna ut och förflackas när akademiker drevs att kopiera sina forskningsresultat till olika artiklar för att spamma förlagen med bidrag. ”Open access”, blev motståndsparollen som fick viss framgång.

I det decentraliserade utbildningssystemet får de kvantitativa mätningarna en växande roll som kvalitetsgranskning – tillsammans med växande travar av självvärderingar och utvärderingar över hela linjen. Från värden och polisen till skolan och den högre utbildningen dignar de verksamma under värderingar och mätningar.

Södertörns Förvaltningsakademi och Samtidshistoriska institutet diskuterade för en tid sedan vid ett så kallat vittnesseminarium hur management- och marknadsmodeller slagit i offentlig sektor och ställde den överhängande Damokles-frågan: ”Administrerar vi ihjäl oss? – och i så fall varför?”²⁶

På seminariet framkom att av Sveriges idag drygt 300 myndigheter har en tredjedel i uppgift att granska de övriga två tredjedelarna. (Vilket ju nästan får Stalins arbetar- och bondeinspektion på 1920-talet att verka kraftigt underdimensionerad). Det hela tar ofantlig tid i anspråk och är inte billigt.

Utgår man ifrån de myndigheter som tillhörde ”Tillsynsforum” (alltså de som har tillsyns- och granskningsuppgifter), handlade det, menade forskarna, om budgetar på sammanlagt 20 miljarder 2013. Det motsvarade hela polisbudgeten. Lade man till de granskades kostnader för att göra sig granskningsbara, fick man dubbla kostnaden till 40 miljarder per år, ungefär som dåvarande försvarsbudgeten.

Men hur i hela fridens dar kan vi lägga ner så mycket tid och pengar på att granska och kontrollera dessa måluppfyllelser i försök att omvandla kvantiteter till kvalitetsbedömningar?

”Det är vårt fel”, menade en företagsekonom. Vi pumpar ut över 6 000 ekonomer om året, bara sedan år 2000 har antalet högskoleutbildade yrkesverksamma ekonomer nästan fördubblats till över 80 000!²⁷ Det är utmärkta utbildningar men sätter också sin prägel på hur vi söker lösningar inom offentlig förvaltning och verksamheter.

26 Anders Ivarsson Westerberg & Bengt Jacobsson (red.) ”Staten och granskningssamhället”, *Samtidshistoriska frågor* 26, Södertörns högskola, 2013.

27 *Civilekonomen* 18 okt 2013, ”Ryms alla ekonomer?” <http://www.civilekonomen.se/reportage/ryms-alla-ekonomer/>

Linjestyrning och kollegialitet

Ett annat alltmer omstritt område i autonomireformens kölvatten har blivit frågor kring kollegialitet och linjestyrning.

Marknadsorienteringen där universitet och högskolor ska konkurrera med varandra, bygga varumärken och samverka med näringslivet för innovationer och studenternas anställningsbarhet, pressar organisationerna i riktning mot ökad linjestyrning av företagsmodell, – uppifrån och ned. Det kollegiala beslutsfattandet – alltså det akademiska självstyret – riskerar att bli till ett grus i maskineriet, ett slags systemfel, som sinkar organisationens verksamhet och utveckling.

Jag antar att ni har brottats med detta som alla andra lärosäten – vi på Södertörn har i alla fall gjort det och jag har själv en del erfarenhet av att sitta på två stolar – eller oftare emellan dem – och byta hatt efter linje eller kollegium...

Vid en av våra otaliga omorganisationer tröstades vi dock av ordföranden i vårt vetenskapliga råd, Olof Palmes tidigare statssekreterare, framlidne Ulf Larsson som lugnande suckade: ”Omorganisationer kommer och går, verksamheten består”.

Kåre Bremer, tidigare rektor för Stockholms universitet, tänker sig nu, – om jag förstått det rätt – i den så kallade *Ledningsutredningen* från 2015 att lösa den gordiska knuten genom att helt enkelt avskaffa de dubbla styrsystem som traditionellt präglat universiteten och högskolorna – och köra linjeorganisation för hela slanten.²⁸

Det lär ju i så fall knappast kunna genomföras obemärkt. ”Upproret” på Uppsala universitet i höstas där styrelsens (eller konsistoriets) ordförande Carola Lemne, som samtidigt är vd för Svenskt Näringsliv, föreslog ett mer begränsat inflytande för lärare och studenter vid rektorsrekrytering – var uttryck för det. Den ”akademiska livsformen”, var i fara, menade kritikerna, som dock fick se sig besegrade.

Samverkan

En fråga som på senare tid väckt debatt är ”Samverkan” – som i den senaste utbildningspropositionen fått en central plats och är tänkt att utgöra en ny mätbar grund för tilldelning.

”Samverkan” drar idag genom samhället som en gammal maoistparoll av typen: ”Bekämpa bokdyrkan förbättra våra studier” – och något som ska omsättas på minsta bilverkstad...

²⁸ *Utvecklad ledning av universitet och högskolor*, SOU 2015:92, refererad efter Shirin Ahlbäck Öberg ”Högskolepolitiken saknar stöd i forskning”, *Respons* nr 4/2016.

Akademien måste, som jag ser det, med stark integritet befinna sig i *full contact*, eller osmos med det omgivande samhället på i princip alla områden, från kultur och politik till ekonomi och vardagens "civilsamhälle" – föreningsliv, aktivistmiljöer och systugor.

Många oroas över att det handlar om en *sell out* av akademien till näringslivet, typ beställare-utförare-system – och säkert finns sådana faror.

Själv har jag varit en fanatisk samverkansivrare och tycker det är outhärdligt med en upphöjd akademi som inåtvänt idisslar en akademisk terminologi. Akademien måste, som jag ser det, med stark integritet befinna sig i *full contact*, eller osmos med det omgivande samhället på i princip alla områden, från kultur och politik till ekonomi och vardagens "civilsamhälle" – föreningsliv, aktivistmiljöer och systugor.

Ofta är det ju så idag att "samverkan" betyder att man hoppas att någon annan ska betala – och för pressade högskolebudgetar kan det innebära en slitsam jakt på välbeställda partners – vilka i sin tur tänker sig att högskolan ska stå för fiolerna... I allmänhet är emellertid nog den lämpligaste samverkansformen den ekonomiska "loose-loose"-situationen som kostar kronor för alla parter men innebär en "win-win"-situation när det handlar om ömsesidig kunskapsberikning.

Humboldt

Försvaret för det hotade universitetet och den högre utbildningen formuleras numera gärna med ordet "Humboldt!". Alltså Wilhelm von Humboldt som grundade Berlinuniversitetet i början av 1800-talet. Humboldts idéer om föreningen av forskning och undervisning, akademisk frihet och bred bildning snarare än direkt yrkesutbildning, kom att utvecklas till humanistiskt ideal inom viktiga delar av universitetsvärlden under det senaste seklet – eller kanske snarare, kom att återopnas som historiskt ideal just i motståndet mot 1990-talets marknadslösningar inom universitetsvärlden, i synnerhet i Tyskland. I Tyskland genomfördes omfattande protester och studentstrejker mot Bolognaprocessens inriktning på konkurrenskraft och anställningsbarhet – med kulmen i den stora *Bildungsstreik* 2009. Liknande protester genomfördes i Frankrike. Alltmedan vi här hemma, även de som i sin ungdom var med i kårhuset, noggrant försökte pillra in Bolognaprocessens uppgifter

i verksamhetsplaneringarna. I protesterna restes Humboldts paroll ”Bildung für alle!” och idéerna om universitetet som en slags autonom värld för andens frihet med sina egna normsystem som inte ska styras av varken statsnyttan eller marknaden.²⁹

Men, svarar några, Humboldts universitetsvärld handlade om en liten samhällselit – i Berlin på Humboldts tid fanns några hundra studenter.³⁰ I dagens Tyskland deltar 2,8 miljoner studenter i högre utbildning och i hela EU nära 20 miljoner. I Sverige hade vi över 400 000 registrerade studenter på universitet och högskolor under förra läsåret, nästan 50 procent av en årskull ungdomar går idag vidare till någon typ av högre utbildning.³¹

Högre utbildning har ju faktiskt blivit, som Palme en gång drömde om, en möjlighet för breda folklager. Även om vi fortfarande brottas med snedrekrytering är den högre utbildningen inte längre ett reservat för de övre samhällsskikten – och sedan länge är kvinnor i majoritet bland studenterna på de flesta utbildningar.

Universitet och högskolor är *en annan typ* av både lärosäten och forskningscentra än under första hälften av 1900-talet, för att inte tala om 1800-talet.

Då kan det kännas lite mossigt att komma dragandes med det preussiska utbildningsministeriet 1810... ”Spindelväven tillbaka?”, kanske Palme skulle ha ironiserat och vi kan höra hans ord eka genom halvseklet:

Den högre utbildningens målsättning kan inte vara en exklusivitet för akademiker utan är en gemensam angelägenhet för alla samhällets medborgare.

Utbildningssamhället har ju blivit ett ofrånkomligt svar på den teknologiska och samhällseliga utvecklingen och på de överlevnadsfrågor vår värld står inför. Vi behöver miljontals utbildade och kunniga människor för att sköta det här lilla klotet på ett vettigt sätt. Vi behöver de reservoarer av intellektuell skaparkraft som många ännu inte får chansen att utveckla.

Ja, vi vill fördjupa människors kunskap och förståelse kring nästan vad de än gör – åtminstone i teorin och officiellt. På Södertörn har vi länge haft institutet för praktisk kunskap där forskning och akademiska kurser förenas med deltagarnas erfarenhetsbaserade kunskap i olika branscher. Och nu har vi polisutbildningen som vi håller på att akademisera (jag försöker bara se framför mig hur polisens insatsstyrka beväpnad med Foucault och Judith Butler tar itu med skjutgalna knarkmaffior: ”Ni måste sluta vara fångar i era heteronormativa diskurser!”)

29 Se exempelvis Johan Östling ”Humboldttraditionen och universitetets framtid”, *Respons* nr 4/2016.

30 Exempelvis Helga Nowotny i Jenny Björkmans ”Den som inte tror på sitt forskningsproblem ska inte forska!” i *Respons* nr 4/2016.

31 Eurostat statistics: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tertiary_education_statistics

Samtidigt har utbildning alltmer kommit att betraktas som en personlig – ekonomisk – investering i det egna humankapitalet. Min yngsta dotter uppmärksammade mig för en tid sedan på att studievägledning bytt namn till ”karriärvägledning” – och hennes gamla s-märkta styvfarfar muttrade: ”Det låter så jäkla osolidariskt, karriär kan man bara göra *själv*, inte tillsammans”. Karriär är något som görs av en karriärist, d v s en streber...

Men självklart har utbildning och bildning inte bara ett samhälleligt utan också ett subjektivt syfte, att utveckla och berika individens liv. När dock vår egen SACO-ordförande kan kritisera akademikers löneutveckling med ord som att ”den som studerat på universitet inte får avkastning på sin investering...”, då kan även jag drabbas av Humboldtskt primalskrik om bildning för bildningens egen skull.

Stridbarhet

Så ”vems är universitetet?” Det är inte studenternas eller professorernas, inte företagets och marknadens det är, som jag ser det, demokratins – och ytterst vårt mänskliga samhälles. Och i strävan att vara det mänskliga samhällets kunskapsodlare följer ett ständigt slitande med frågor om styrning och skötsel för vad, av vem och med vilka.

Visst, där bör det vara självklart med Humboldts frihet i anden och spärrar mot påbud och exploatering och chans till bred bildning och reflektion. Men också stridbarhet!

Idag, när en våg av högerinriktad nationalistisk patriotism pådyvlas utbildningsvärlden på flera håll i både öst och väst, kan autonomi och självständighet utgöra en slags försvarslinjer, men de kan inte ensamma hålla stånd mot starka bakåtsträvande samhällsviljor som anser sig ha svar på Anders Carlbergs fråga ”För vilket jävla samhälle ska vi utbilda oss?”

Vår utbildningsvärld måste också stå för samhällsideal och utgöra del av strävanden för mer jämlika, demokratiska och solidariska samhällen – för att ens ha en chans att möta vår tids stora frågor.³²

Artikel 26 i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna fortsatte:

Utbildningen skall syfta till att utveckla personligheten till fullo och till att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Utbildningen skall också främja förståelse, tolerans och vänskap mellan alla nationer, rasgrupper och religiösa grupper samt främja Förenta nationernas verksamhet för fredens bevarande.

32 För en just stridbar vision om den högre utbildningen se Andrew Casson, *Högskolans ansvar. Principer för utveckling av den högre utbildningen*, Ubiquity press, London, 2015.

Är det verkligen så att den högre utbildningen har byggts ut till fler och utvecklats så formidabelt – eller är det istället så att den har nivellerats – anpassat sig nedåt och snarare blivit en *lägre* utbildning för fler?

”Svårt att anpassa sig”, tyckte Carlberg 1968, men att anpassa sig till det syftet är nog det minsta vi får begära.

En avslutande reflektion:

Är det verkligen så att den högre utbildningen har byggts ut till fler och utvecklats så formidabelt – eller är det istället så att den har nivellerats – anpassat sig nedåt och snarare blivit en *lägre* utbildning för fler?

Vi är nog många som grubblar över det när kullarna från våra segregerade och PISA-nedskrivna skolutbildningar träder in i våra seminarier som de kallar klassrum och frågar ”om det kommer på tentan” och var ”instuderingsfrågorna” finns... Och när mobiltelefonerna med ett knapptryck kopplar upp sig för att ”söka information” – mot kosmos av kunskap, idiotier, sanningar, lögnar och kökkenmöddingar av högt och lågt...

Då är det lätt att sloka och misströsta en aning. Det gjorde jag i höstas när jag gick från en föreläsning jag hållit om den så kallade ”svenska modellen” och utvecklingen på arbetsmarknaden efter kriget. En glad student kom fram efter tvåtimmarsföreläsningen och frågade: ”Det där LO – vad är det? Och finns det nu också?”

Men så satte jag mig på ett seminarium om högskolans campusliv där Cheik Wagué, som är professor i företagsekonomi och en eldsjäl på Södertörn talade om kunskapsutvecklingen i Stockholms södra förorter, alltså vår region, sedan högskolans tillkomst 1996 – och det var nästan hisnande! Under denna tjuugoårstid har en verklig revolution skett i vår region när det gäller utbildningsnivåer där nästan lika stora delar av ungdomskullarna som i mer välbärgade områden går vidare till högre utbildning och kvalificerade yrken.³³

Så på hemvägen grät jag faktiskt en skvätt och tänkte; det är värt det! Jag måste bara bli lite bättre på att under nästa föreläsning förklara vad bokstäverna LO betyder.

Och på alla som kämpar vidare för att bidra till unga människors kunskaps- och livsrikedom, oavsett vad. Grattis till er alla!

33 Professor Cheik Wagué, Rektorsråd för samverkan, presentation, ”Levande campus”, med ”Södertörns högskola i siffror” baserade på bl a Högskoleverkets kvalitetsgranskning.

Hundratusen sätt att växa Högskolan Dalarna i 40 år

ANDREW CASSON

VICEREKTOR FIL DR

HÖGSKOLAN DALARNA

”**D**et känns att jag har kommit en bit på väg. Jag har hittat fler dörtrar att öppna. Jag har blivit mer medveten om vilka resurser jag har omkring mig.” Det sade Annika, som då var drygt trettio år. Eller lyssna på Kristina, då 44 år, som bodde i Älvdalen och jobbade på café och som efter förberedelseåret läste till lärare via nätutbildningen: ”Det har öppnat vyerna för mig. Jag har fått tillbaka självförtroendet”.

Dessa är citat från ett projekt som Högskolan Dalarna genomförde för 14 år sedan år 2003 för att ge fler kvinnor möjlighet och stöd att sadla om till tekniska yrken. Ungefär samtidigt pågick ett projekt att stödja fler män att välja läraryrket. De här projekten blev särskilt lyckade, tycker jag, inte bara för att de utmanar vad som visar sig bli oförändrat starkt könsbundna yrkesval. Utan framförallt för att de ger en *livschans* till män och kvinnor, ofta sådana med ett liv långt från högskolestäderna, med yrke och familj som gjort det svårt att sadla om, men som genom studier förverkligat en annan potential.

Året var alltså 2003 och den nätbaserade pedagogiken var fortfarande i sin linda. Men tack vare entusiastiska lärare och det vi då kallade IKT-pedagoger tog många kvinnor och män som annars inte hade haft en chans att fullgöra en högskoleutbildning, ett avgörande steg mot en ny framtid. Och genom att ta det stora steget växte de som människor. För projekt kommer och projekt går och ofta lämnar de märkvärdigt lite spår efter sig av de miljoner kronor som samhället – inte minst genom EU – plöjt ner i dem. Men de här bägge projekten nämner jag därför att de ligger inom huvudfåran av vad Högskolan har betytt under de fyrtio åren vi har funnits. De var ovanligt framgångsrika men de var också så typiska för hela vår utbildningsverksamhet. Utbildningarna genomfördes till stor del på nätet i realtid – det är också därför de är så karaktäristiska för vad vi gjort.

Citaten jag började har jag tagit ur en projektrapport från Högskolans förnämliga arkiv.¹ Där finns det hur många liknande citat som helst men bara

1 *Det blir sällan som man tänkt sig, men det blir himla bra.* Rapport från ”Projektet fler kvinnor till tekniska yrken”, Högskolan Dalarna 2003.

Etthundratusen är en försiktig uppskattning av hur många liv har berörts genom en utbildning vid Högskolan Dalarna under de 40 åren vi har funnits till.

ett till vill jag återge. Jag kan inte låta bli. ”De andra träffas andra dagar och räknar ihop men jag väljer att sitta hemma och räkna. Jag förlorar så mycket tid att få med mig baby och barnvagn och åka in till dem... Jag försöker få ihop det när hon sover... Någon mer högskoleutbildning blir det inte”, säger 33-åriga Anna då, för 14 år sedan. Men om man idag tittar i DIVA, högskolans vetenskapliga publikationsförteckning, hittar man följande titel: *The Legitimacy Process that Supports the Formation and Development of Cluster Initiatives: The Case of a Tourism Cluster Initiative in Dalarna*, Karlstads universitet, 2016. Licentiatavhandling. Av just samma Anna. Och *det* är också ganska typiskt för vår verksamhet. Som sagt, det finns hur många som helst.

Hur många som helst – i verkligheten minst etthundratusen unika individer. Etthundratusen är en försiktig uppskattning av hur många liv har berörts genom en utbildning vid Högskolan Dalarna under de 40 åren vi har funnits till. Det är i deras huvuden, i deras språk, deras relationer, deras förmåga att lära, deras yrkeskunnande – kanske ändå framförallt deras ökande självtillit – som Högskolan haft sin främsta verkan under de fyra decennierna. På minst hundra tusen olika sätt har människor närmat sig sina studier. Och det är i deras samtal, deras umgänge, deras läsning, deras skrivande, deras frågor, som Högskolan funnits till. Det är de som är Högskolan Dalarna. Byggnader, personal, organisation, finansiering, politik – allt det är viktigt. Men allt bleknar i jämförelse med tyngden i hur hundratusen människor har vuxit.

Tillbaka till början

Men Högskolan finns också i de tusentals människor som arbetat här i allt från några månader till samtliga de fyrtio åren – ja, det finns faktiskt *en* medarbetare kvar som arbetat här ända sedan 1977. Alla de som har stöttat de hundratusen studenterna genom deras olika utbildningar, alla administratörer och lärare, all forskning och allt samarbete med vår omgivning, i Dalarna

och över hela världen. Här och nu kan jag bara försöka ge några korta glimtar av en oändligt brokig och mångfacetterad historia.

Första glimten – följ med mig en stund till seminariet för 27 år sedan. Och nu menar jag inte forskningsseminariet eller uppsattsseminariet – för båda var rätt okända begrepp då. Men när jag kom till Högskolan Falun/Borlänge i augusti 1990, var seminariet fortfarande i högsta grad närvarande. För Seminariet kallades själva byggnaden i folkmun och Seminariets traditioner och attityder fanns kvar i väggarna. Folkskolläraryrkesseminariet i Falun hade grundats 1875 och den nya pampiga byggnaden – numera Söderbaumskolan – hade uppförts under folkskolans guldålder 1914. Och man suddar inte ut hundra år av traditioner så lätt.

Högskolan Falun Borlänge hade grundats genom att på papper slå samman en Lärarhögskola med ett Tekniskt gymnasium. Och under det första decenniet hade det inte hänt så mycket, åtminstone inte vad gäller omfattning och inriktningar i den nya högskolan. Drygt 1 100 inskrivna studenter från början hade vuxit under tio år till knappt 1 300. Utbildningsutbudet dominerades fortfarande av ett- och tvååriga utbildningar – även om längre utbildningar till både ekonom och dataingenjör precis hade börjat kommit igång. Och så hade i början på 90-talet en grundskolläraryrkesutbildning för 4–9-lärare kompletterat de befintliga kortare utbildningarna till fritidspedagog och folkskollärare. Forskning pågick just inte alls.

Och i seminariets ekfernissade personalrum som vi nu besöker sitter läraryrkets symboler kvar i målade paneler – jordgloben och ugglan, synålen och målarpenseln, boken och bläckpennan. En svag doft av tobaksrök kommer från ett och annat tjänsterum där innehavaren inte gått med på det nya påfundet med rökrum i källaren. Högt i tak är det i byggnaden och även föralldel i tanken. För även om en hel del av lärarkåren varit med sedan länge och håller fast vid sina undervisningsvanor, finns många nytänkare, tillräckligt många för att vilja förändra, lyfta, bygga nya och större utbildningsprogram. Paviljonger och skjul kompletterar de ursprungliga lärosalarna och där planeras det nya utbildningar och nya kurser. Tvärvetenskapliga temakurser utmejslas. Olika ämnen medverkar i lärarlag. Kurserna planeras och utvärderas tillsammans med studenter. De första kubliknande Apple-datorerna finns på plats, några stycken i en rad dit man kan gå och efter många feltryckningar äntligen få fram en kurshandledning i blek punktskrift ur en skrivare som står i ett hörn. För alla de andra som inte ids, finns fortfarande spritstencilerna. Och redan 1990 pågår försök med datorn i grundskolans musikundervisning. Detta var innan vi ens hade hört talas om Internet eller e-mail.

Vi var många som blev besjälade av idén att det skulle gå att förena de här två världarna, forskarens och yrkesutbildarens.

Hur bygger man en akademi?

Och i de slitna lädersofforna sitter lärarna. Om de inte varit där sedan anno dazumal, har de mestadels plockats från stadens skolor, framförallt gymnasiet. De gamla lärarhögskolorna och tekniska gymnasierna fick plocka bra folk där de kunde hitta dem. Själv hade jag inte en tanke på att börja arbeta på en högskola, när jag 1990 blev uppringd mitt i semestern av en prefekt som behövde en svensklärare till lärarutbildningen. Senare berättade hon om sin lite okonventionella urvalsprocess inför rekryteringen. Hon frågade nämligen sina tonårsbarn och deras kamrater som satt runt bordet hemma i hennes kök om det inte fanns någon svensklärare som de tyckte var bra. Och så dök mitt namn upp. Jag fick ett samtal och ett lönebud och så var det klart på dagen. Kanske inte fullt så rättssäkert som dagens anställningsförslagsutskotts och personalavdelnings väl genomarbetade procedurer, men snabbt och effektivt gick det.

Och jag insåg ganska snabbt att ville man komma någonvart i den här nya miljön, gällde det att skaffa sig en forskarutbildning. För min del innebar det att återuppta doktorandstudier som jag hade övergivit 15 år tidigare, men eftersom jag aldrig avsagt mig min plats så var jag fortfarande inskriven där. Inte heller något som skulle kunna hända idag. Tågresor och litteratur fick jag betalt, men någon tid för doktorandstudier kunde jag inte räkna med. Dem fick jag sköta ovanpå ”usken” – undervisningsskyldigheten – på 630 lektioner per år. Sista terminen före disputation fick jag en del tid, men inte förrän då. Det var inte, kan jag säga, på något sätt bättre än dagens reglerade doktorandtjänster. Och jag var inte ensam om att gå ungefär den vägen. Vi var många som blev besjälade av idén att det skulle gå att förena de här två världarna, forskarens och yrkesutbildarens. En yrkesutbildning till ekonom, till ingenjör, till lärare borde kunna förenas med de akademiska dygderna att tänka både själv och självständigt, att läsa och förstå teori i dess mest otuggade former, att lära sig tillämpa vetenskaplig metod, att skriva väl och argumentera noga.

Men det går inte på några år att bygga upp ett universitet, åtminstone inte på det sätt som man valde att göra det i Sverige. För det är just det vi har hållit på med här i Dalarna i fyrtio år nu – att bygga ett universitet. Men akademiska elitister finns i alla partifärger och en rad regeringar har sparat på beteckningen universitet – och därmed skapat viss internationell förvirring. För att bygga ett universitet hade man i stället kunnat importera en färdig uppsättning med professorer, docenter och doktorer, bygga så att säga uppifrån och ner. Det hade gått betydligt fortare. Så gjorde man ungefär tio år tidigare i mitt hemland England när man startade de nya universiteten där. The *concrete universities*, kallade man dem för att skilja dem från det sena 1800-talets *redbrick universities* och medeltidens *gleaming spires* i Oxford och Cambridge. Jag själv har gått på ett sådant universitet, som under de femtio åren det har funnits snabbt har klättrat upp för rankinglistorna över världsledande lärosäten. Så långt har inte Högskolan Dalarna kommit – men kanske ännu längre mot andra mål.

I Dalarna fick vi klara oss bäst vi kunde på egna ben. Då 1990, fanns bara ett fåtal vetenskapligt kompetenta lärare vid Högskolan. Någon doktor i pedagogik, någon i religionshistoria, en som hade en licentiat i tyska men han blev snabbt prorektor, en ”licad” kemist. Deras bakgrund och forskning satte dock inte på något sätt prägel på den utbildning de eller vi bedrev på den tiden.

För oss gymnasielärare som gick vägen genom en forskarutbildning – och med åren blev vi ganska många – så var det en omvälvande bildningsresa. Vi fick en djup och nära kontakt med en forskningsvärld som vi kunde förena med våra praktiska erfarenheter från skolan. I bästa fall kunde vi själva stå för den forskningsförankring, den nära kopplingen mellan forskning och utbildning som det länge så högtidligt predikats om i alla universitetens högtidstexter och strategiska dokument.

Det fanns redan då i alla fall en ambition att göra utbildningarna, som vi sade då, ”högskolemässiga”. Det tolkades till att betyda att man borde ha en och annan bok på engelska, man skulle ha föreläsningar och seminarier istället för de då rätt så vanliga lektionerna med dem som ofta kallades för elever eller någon gång för kandidater. Kampen för att det just är studenter vi har, de som *själva* studerar aktivt, och inte elever, de som ska *lyftas* ur sin okunnighet, är nu något så när vunnen. Det har tagit ett par decennier och numera är det sällan man får rätta nyanställda som pratar om elever.

Akademiseringen – att göra utbildningar högskolemässiga – det var en paroll som ofta hördes under 90-talet. Men det uppfattades nog i en del kretsar som ett underkännande av yrkespraktikerns kunnande och erfarenheter.

Breda till hela folket, bredda utbudet, anpassa till arbetslivet. Då får man ändå säga att vi har lyckats uppfylla reformens intentioner under de fyrtio åren vi har funnits.

Seminariets traditioner bryts mot akademins krav på vetenskaplig grund, vilket tydligt märks i både lärarutbildningen och i sjuksköterskeutbildningen, fast på olika sätt. I ingenjörutbildningen har den praktiska problemlösningen kämpat för att hitta en balans med akademiska krav på metodöverväganden och vetenskapligt underbyggda rapporter.

Och runt det där kaffebordet på seminariet satt alltså metodiklärare och hävdade sitt yrkeskunnande, inte alltid utan en viss bitterhet, mot de akademiska förstasigpåarna. Det var inga träkmånsar någon utav dem. Det var ett galleri av verkligen färgstarka personligheter, en del så färgstarka att konflikter och kottierier var deras livsluft. Men om jag lämnar dem där en stund, ställer mig lite längre bort och begrundar. Varför fick vi en högskola i Dalarna och vilka krafter är det som har drivit på under de fyrtio åren?

En högskola i Dalarna – tre drivkrafter

Leif Borgert, tidigare rektor, har skrivit en fyllig historia över Högskolan Dalarnas tillkomst och utveckling.² Min egen bild, i sammanfattning, är att det fanns främst tre krafter som drev fram tanken om en högskola i Dalarna. Den första var den politiska idén.

Det var socialdemokraterna som genom U68-utredningen föreslog högskolor utanför universiteten och deras filialer. Tage Erlander hade sett att Sverige låg efter både USA och Europa när det gäller högre utbildning och Palme med sin bildningssträvan var inte sen att ta upp utmaningen. U68-utredningen blev verklighet genom 1977 års högskolereform som syftade till:

- att öka utbildningens tillgänglighet, särskilt för studieovana studentgrupper, och därmed främja den sociala utjämningen,
- att bredda och differentiera utbildningsutbudet, särskilt med hänsyn till anknytningen till arbetsmarknaden och förnyelsen av arbetslivet.³

2 Borgert, Leif *Berättelsen om en högskola. Akademi, företag och samhällsaktör*. Stockholm 2013

3 Prop 1975:9 "Om reformering av högskoleutbildning m.m." Stockholm Utb. dept 1975, 406.

Tre gånger i mitt yrkesliv har jag varit med och arbetat för att flytta ihop vår högskola. Och tre gånger varit med om bakslag. Men argumenten och sammanhållningen inom Högskolan har blivit starkare för varje gång.

Bredda till hela folket, bredda utbudet, anpassa till arbetslivet. Då får man ändå säga att vi har lyckats uppfylla reformens intentioner under de fyrtio åren vi har funnits.

Men det var den borgerliga regeringen som 1993 släppte loss oss ur regionstyrelsernas och förordningarnas bojar. Då kom de finansieringsformer och styrformer som gav oss en ny frihet att utforma våra utbildningar som vi ville. Och då gjorde vi det. Det var en guldålder på många sätt. Hade man bara sökanden – och det hade man – och kunde fixa lärare – och det kunde man oftast – så gick det att ordna nästan hur många nya utbildningar som helst. Ingenjörsutbildningarna växte så det knakade. Det gjorde ämneslärarutbildningarna också. Mot slutet av 90-talet växte allt lite väl mycket, för plötsligt hade alla pengar tagit slut och hade vi haft någon annan än staten som ägare hade det blivit konkurs.

Men det var inte bara regeringarnas idé som födde och stödde högskolorna. Det fanns en idé i regionen också – eller snarare flera. En var naturligtvis att industrin behövde flera ingenjörer; skolor och sjukhus behövde fylla på med välutbildade medarbetare. Men en annan var att en högskola skulle ge kraft och förnyelse åt en avfolkningsbygd och locka ungdomar att stanna kvar och inte flytta så snart de kunde till köttgrytorna i Stockholm eller Uppsala. Det har också funnits en långlivad idé om att forskningen skulle hitta på nya produkter som i förlängningen skulle skapa jobb för dalfolket.

Platsen är viktig

Det var också en regional idé som ledde till det olyckliga beslutet att förlägga Högskolan till två orter. Lokaliseringen speglar också akademins oförmåga att hävda sig över regionalpolitiska intressen eller snarare egentligen lokalpatriotiska kamper om status och prestige. Så hade det nog inte blivit om man istället låtit akademiker bygga uppifrån. Under sju år som lärare i Högskolan, innan jag blev chef för Campus Falun 1997, hade jag knappt varit på

En av de starkaste själarna i Högskolan Dalarna – för vi har flera själar – är den som passionerat tror på alla människors möjlighet att växa genom utbildning, oavsett bakgrund, kön, ålder, etnicitet eller andra förutsättningar.

Högskolans campus i Borlänge – därefter desto mer, för all del – och det är ganska typiskt för hur det var och hur det är. De två campusen lever sina egna liv, de utvecklar sina egna kulturer på gott och på ont, och de flesta studenter och personal bryr sig inte så mycket om vad som händer på andra sidan kommungränsen. Jag tänker inte rada upp argumenten för samlokalisering ännu en gång. Tre gånger i mitt yrkesliv har jag varit med och arbetat för att flytta ihop vår högskola. Och tre gånger varit med om bakslag. Men argumenten och sammanhållningen inom Högskolan har blivit starkare för varje gång.

För platsen är viktig. Det finns ju fortfarande i vissa kretsar en föreställning att genuin akademisk kvalitet bara kan finnas där tusentals akademiker är samlade på en plats som också varit en sådan plats i hundratals år – eller åtminstone hundra år. Men det är egentligen bara ett uttryck för den exklusivetssträvan som präglar stora delar av akademien: föreställningen att de lärda samtalen bara kan pågå i vissa klosterliknande lundar. Pågår samtalen någon annanstans är de per definition inte lärda. Det är som om man tror att akademisk kvalitet är som hallonsaft – ju mera man spär, desto blekare blir den. Men så är det inte. Kvaliteten skapas på nytt varje gång i varje del av systemet.

Akademisk folkbildning

Men det finns också en kraftig motström mot exklusiviteten och det är en den tredje idén – förutom den politiska och den regionala – som burit fram vår högskola mer än många andra. Och det är idén om den akademiska folkbildningen. En av de starkaste själarna i Högskolan Dalarna – för vi har flera själar – är den som passionerat tror på alla människors möjlighet att växa genom utbildning, oavsett bakgrund, kön, ålder, etnicitet eller andra förutsättningar.

Vi har varit många som har tagit tydligt och uthålligt avstånd mot exklusiviteten. Och jag känner en hel del duktiga akademiker som sökt sig hit

från Uppsala och andra håll just av den anledningen. Och då har vårt avstånd varit viktigt. Lite för långt för dagspendling, åtminstone i längden. Ska man satsa på Högskolan Dalarna, då måste man till slut flytta hit. Och då krävs det en känslomässig satsning och kanske också en ideologisk satsning. För oss har verkligen folkbildningsidealet stått högt. På olika sätt i olika delar av Högskolan har det funnits med, både bland ingenjörerna, bland ekonomer, bland lärarutbildare och inte minst bland dem som undervisar och forskar i humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen. Och många medarbetare har mycket riktigt också haft en bakgrund i folkrörelser, i fackföreningar och bildningsförbund, och inte minst i kyrkan. Jag minns hur förundrad jag blev, jag som gammal gudsförnekare, när jag upptäckte hur många av mina mest värderade kollegor, de som jag tyckte hade både passion, skärpa och förnuft, tillhörde någon församling. Och inte sällan just Missionsförbundet – av någon anledning som det vore värt att reda ut. Inte för att de någonsin predikade en viss tro, utan för att de drevs och drivs av en ideologisk övertygelse om bildningens värde för alla människor, inte bara för en elit.

Akademisk yrkesutbildning till lärare och ingenjör

Idealet för många av oss har alltså varit den akademiska yrkesutbildningen. Jag tycker vi hittade en fruktbar väg när vi under 90-talet nyttjade vår nyfunna frihet från regionstyrelser och fastlagda timplaner för att integrera de traditionella akademiska A-, B- och C-kurserna i yrkesutbildningen till lärare. I valet mellan teori och praktik, sade vi, så tar vi mer av båda. Som ett slags eko från 1789 ropade vi efter valfrihet, ekvivalerbarhet, påbyggbarhet. Och det var denna förening mellan yrkesförberedelse och klassiska akademiska kurser som har grundlagt den humanistiska, men också samhällsvetenskapliga, fokus som fortfarande utmärker vår högskola framför andra. För humaniora är verkligen utmärkande för Högskolan Dalarna. Vi har mer än 41% av våra helårsstudenter inom humaniora, i särklass mest i landet, med bara Södertörns högskola ens i närheten. De många språken gör sitt till förstås, men det är inte bara de.

För vi har haft ovanligt många och ovanligt välkvalificerade historiker, religionsvetare – under en period antropologer – litteraturvetare, språkvetare, sociologer, statsvetare som njutit och frodats av att kunna undervisa kring ursprungstexter också i yrkesutbildningar. Som inte bara har återfallit till handbokskunskap och vad vi ibland lite föraktfullt kallade för kokbokskunskap, särskilt anpassade för framtidens lärare eller socialarbetare. Att gripa sig

an originaltexter ger en rigorös mental träning som utmanar intellektet och som kan – i de rätta händerna – leda till personlig växt. I de rätta händerna måste upprepas. För kommer akademikern och bara ska briljera med svåra texter för sin egen prestiges skull, då är det kört.

Nu har jag talat en hel del om lärarutbildning. Och det har varit vår största utbildning under många år och till skillnad från andra högskolor, för att inte tala om universiteten, har den också funnits vid spjutspetsen av utvecklingen av hela Högskolan.

Men den andra pelaren som 1977 års Högskolan Falun/Borlänge byggde på var ingenjörutbildningarna. Den tekniska utbildningen har en lång historia i Dalarna, som sig bör i ett landskap som i många hundra år varit djupt beroende av gruvhantering och metallbearbetning. Här startades nämligen Fahlbergsskolan, länets första högre utbildning och en av de allra första i landet, redan 1822. Den flyttades förvisso till Stockholm 1866 och blev en del av KTH. Men för att göra en lång historia kort: 1961 inrättades det högre tekniska läroverket i Borlänge på Soltorgsskolan – tidigare hade man fått åka till Gävle eller Örebro för högre teknisk utbildning – och redan 1977 fanns där i Borlänge tvååriga utbildningar, de Yrkestekniska Högskoleutbildningarna (YTH) i Stål och Verkstad. Det är inriktningar som följt med oss sedan dess.

Det var som sagt inte så mycket som hände i form av expansion under hela 1980-talet. Men under 90-talet satte ingenjörutbildningarna fart med besked. De nya treåriga utbildningarna blev en riktig framgång och mäkta populära bland studenter och företag. Det växte fram en bred flora av inriktningar, en av de största ingenjörutbildningarna i landet utanför storstäderna fanns i Borlänge under mitten av 90-talet. Sedan var det dock som om studenternas intresse sinade och det kom en lång period då mycket handlade om rekryteringsinsatser och om att inspirera ungdomar att söka sig till tekniska yrken överhuvudtaget. Men ur de smärtsamma neddragningarnas tid växte ett antal succéer fram. En av dessa var onekligen byggutbildningarna, som också hängde på gårdsgården under ett antal år innan några viktiga rekryteringar av vetenskapligt kompetenta lärare och en ovanligt inspirerad och välorganiserad bransch tillsammans lyckades skapa en livskraftig utbildning i ett landskap med en lång tradition av kvalificerat byggande.

Innan jag lämnar teknikområdet vill jag nämna en annan framgångsrik inriktning, nämligen den som rör sig kring energi, och historiskt sett, särskilt kring solenergi. Det är nämligen ett exempel bland ganska många av ett fenomen som i hög grad bidragit till att Högskola Dalarna blivit vad det blivit: en karismatisk entusiast som driver en idé, beslutsamt, passionerat. Och i det

här fallet var det på 80-talet en fysiklektor som under den tiden då kärnkraft sågs som det största hotet mot miljön, insåg att framtiden hette solenergi, flera decennier innan det fanns solpaneler på var mans tak. Entusiasten lockar till sig andra duktiga kollegor och fortsätter driva sin idé tills entusiasmen möter en orubblig mur av akademisk byråkrati och ekonomikrav. Då finns ändå en grundstruktur etablerad och kollegorna tar över och driver – nu något lugnare – mot nya framgångar i mer etablerad form. Både inspiratören och förvaltarna behövs. Och Högskolan har rätt ofta låtit dem hållas, ibland gett dem utrymme och pengar, ibland i och för sig försökt stävja deras värsta ekonomiska utsvävningar. Och till slut, genom en slags symbios mellan en svårstyrd akademisk entreprenör och en stram byråkrati, har en högkvalitativ och välrenommerad verksamhet vuxit fram. I det här fallet är resultatet de avancerade utbildningar som årligen lockar studenter från hela världen och den forskning kring energi som funnit sin plats inom profilen Energi, skog och byggd miljö.

Vårdutbildning en vägröjare

Vårdutbildningar har haft en nästan lika lång historia i Dalarna som teknik- och lärarutbildningarna. 1895 började Sjuksköterskeskolan då den drevs av Landstinget, efter 1977 som högskola, ända fram till millennieskiftet då den integrerades i Högskolan Dalarnas organisation och struktur. Just den här akademiseringen har skett med lite andra förtecken än hos ingenjörerna eller hos lärarna. Sedan länge har sjuksköterskorna kämpat för sin status som självständig akademiskt utbildad yrkeskår och för att inte ses som läkarens duktiga assistenter. Och en viktig väg till självständighet har gått via forskningen. Blivande sjuksköterskor har tidigt lärt sig hitta i floran av vetenskapliga tidskrifter och artiklar, värdera resultaten och omsätta dem i sin yrkespraktik. På så sätt har en sjuksköterska ofta mött mycket mer forskning än någonsin en läkare gör under sin utbildning. Vårdlärare var också tidigt ute med att själva delta i forskning och publicera sig. Det är inte så få vårdvetenskapslärare som gått den långa vägen från jobbet som sköterska genom en magisterutbildning hos oss, sedan en forskarutbildning och anställning som lektor, meritering som docent och till slut professors titel och ansvar. Jag ledde själv integreringen av Vårdhögskolan – förutseende nog hade de redan tidigare byggt till sin del av huvudbyggnaden här på Lugnet – och jag minns att vårdlärarna som då bara i några fall hade en magisterutbildning,

Det är inte så få vårdvetenskapslärare som gått den långa vägen från jobbet som sköterska genom en magisterutbildning hos oss, sedan en forskarutbildning och anställning som lektor, meritering som docent och till slut professors titel och ansvar.

talade med stor vördnad om ”vår lektor” som i ensamt majestät fick rådfrågas liksom oraklet i alla frågor, både pedagogiska och vetenskapliga. Och det var bara femton år sedan.

Idag, i vår ansökan om forskarutbildningstillstånd inom vård- och välfärdsområdet, finns ett trettiotal handledare, alltså professorer eller docenter, och ytterligare ett trettiotal disputerade lärare och forskare. Snart hoppas vi alltså kunna erbjuda egen forskarutbildning inom området, och sluta den här självgenererande akademiska bildningsspiralen som väl egentligen utgör universitetets särmärke. Vårdlärarna är mycket produktiva i sin forskning. Många publiceras i högt rankade internationella tidskrifter. Och i den akademiska världen som den ser ut, så är det också vägen till erkännande och status.

Smärtsamma nedläggningar

Men vi har inte bara startat utbildningar under de här fyrtio åren. Vi har också lagt ned en hel del. Det är inte alltid som jag har sört dem. Men när jag är inne på vårdområdet vill jag särskilt nämna två utbildningar som jag verkligen sörjer. Båda fyllde ett akut samhällsbehov, både i länet och i landet. Men framförallt för att utbildningarna till tandhygienist och biomedicinsk analytiker erbjöd en viktig växtmöjlighet för främst unga kvinnor, och nästan alltid första generationens akademiker. Det vill säga, ingen av deras föräldrar hade en akademisk utbildning. Båda utbildningarna, vågar jag säga, höll en mycket hög kvalitet, med skickliga akademiker och skickligt yrkesfolk i skön förening. De hade utmärkta relationer med sitt yrkesliv, men i det ena fallet var söktrycket för lågt, och med det andra gjorde marknadsstyrningen av tandvården det omöjligt att få fram tillräckligt med praktikplatser. Det är alltid smärtsamt att lägga ned utbildningar: det drabbar studenter, det drabbar lärare, det drabbar en hel bransch. Men i de här fallen var det särskilt smärtsamt.

Just examenstillstånd har mycket av vår utveckling de senaste 25 åren handlat om: att skaffa studenter, lärare, forskare, arbetslivsrelationer för att kunna söka och få examenstillstånd på olika nivåer.

Vägen till socionomexamen

Inom omsorg och socialtjänst har vi i alla fall kunnat tillgodose ett behov som en bransch har ropat högt om i många år. Kampen att få examenstillstånd för socionomexamen är nämligen ett särskilt kapitel. Minst tio år av hårt och tröget arbete tog det att stärka lärarresurser, bygga handledarkompetens och bygga förtroendefulla relationer till kommun och landsting för att det till slut skulle gå. Som vi ofta gör startade vi utbildningen långt innan vi hade examenstillståndet. Och det är så vi har lärt oss att man måste göra. Det är bara genom att lyfta sig i skosnörena som man kan skaffa resurser och bevisa att man duger så pass, att de i det här fallet gamla socialhögskolornas professorer som värnar om sin exklusivitet, blir tvungna till slut att ge med sig och tillstyrka examenstillståndet.

Just examenstillstånd har mycket av vår utveckling de senaste 25 åren handlat om: att skaffa studenter, lärare, forskare, arbetslivsrelationer för att kunna söka och få examenstillstånd på olika nivåer – de hårt bevakade yrkesexamina, magisterexamina och nu de senaste åren kronan på verket, doktorexamina.

Pionjärer och visionärer

Under de här fyra decennierna har vi också sett en ständigt tilltagande medvetenhet om vikten av högskoleutbildning och forskning bland snart sagt alla samhällets olika verksamhetsfält och branscher. Turismen, för att ta ytterligare ett exempel, har funnits med som ett stråk i Högskolans utveckling ända sedan början, 1977. Och det låter ju naturligt i ett turistlän som Dalarna. Men branschen skiljer sig en hel del från andra branscher vi samarbetar med, stålindustrin eller skolan eller vården – genom att bestå av hundratals mindre företag. Just detta har varit både en utmaning och en tillgång i våra försök att stötta branschen med kompetens, med forskning och utveckling. Turismutbildningen har alltid vuxit och omvandlats i symbios med en av våra

genom tiderna största samhällsvetenskapliga utbildningar, nämligen ekonomutbildningen. Där har Högskolan under vart och ett av de fyrtio åren försett framförallt länet – för det har oftast varit dalfolk som i olika former läst ekonomi hos oss – med kvalificerad ekonomistöd och kompetens. Fråga ekonomiavdelningen på vilket dalaföretag eller -organisation som helst – nog finns det gott om våra gamla studenter där. Och ofta nog leder de hela företaget.

Men också forskningen inom ekonomi och turism, så småningom inte minst inom handeln, och hela den regionala utvecklingen, har legat till grund för vad som fortfarande är en pionjär i Högskolans forskning. Den forskningsprofil som är vår första med egen forskarutbildning nämligen *Komplexa system – mikrodataanalys*, kan med fog sägas ha vuxit ur just en sådan verksamhet som drevs fram av ytterligare en eller ett par sådana här oregerliga visionärer. Denna gång i något som under några år hette Centrum för transport och samhällsforskning. Det var ett av flera satellitfenomen inom Högskolan som försökte bana en egen väg och som Högskolans ledning haft en kamp att balansera med behovet av gemensam styrning och identitet. Men den miljön som fanns i Teknikdalen på 90-talet var nog den första som mest konsekvent fokuserade just forskningen. De hade redan då en flitig utgivning och seminarieverksamhet och det är ur de styrkorna i nationalekonomi, kulturgeografi och kanske främst statistik som profilen så småningom växte fram. De statistiska metoder och tillämpningar man använder där går alldeles utmärkt att använda också om turismen, om handel och om andra delar av den regionala utvecklingen. Där finns insikter om mikrodata, det som allmänt kallas ”big data”, som många av våra forskare inom andra områden och jag tror alla våra utbildningar egentligen är i stort behov av – för att kunna förstå och påverka den värld vi lever i med dessa oändliga mängder mikrodata och komplexa algoritmer som snabbt håller på att omvandla både vårt arbetsliv och våra privatliv.

Alla dessa olika spår har utvecklats i nära samarbete med Dalarna, med länets resurser och med länets behov. Två andra områden som vuxit fram ur regionens – och inte minst Faluns – profiler har varit medier och idrott.

Tidigare i min inledning nämnde jag datorn i grundskolans musikundervisning. Projektet levde under åren kring 1990 under ledning av en inspirerad musikhälare. Samma kantor och entusiastiska framtidsvisionär startade en ljudproduktionsutbildning på 12:e våningen på Scandic Hotel bredvid Högskolans campus i Falun. Visionärer är, som sagt, ofta svårstyrda, oregerliga och vi har mycket att tacka dem för. Men till slut måste de in i en

Vi verkar ha dragit till oss sådana som velat vara ute i världen, knyta och befästa band och inleda samarbeten. Och som högskola har vi idag avtal med flera hundra utländska lärosäten, de flesta i Europa men ett femtontal utanför, i Asien, i Afrika, i Amerika.

statlig förvaltnings kamrerverklighet. Och när just den utbildningen plockades ner från 12:e våningen hamnade den, förvisso kraftigt omvandlad, på regementsområdet i Falun. Där, i värnpliktig matsalen, uppförd på 60-talet i samma stil som Filmhuset på Gärdet, har det utförts ett arbete som är ett praktexempel på det vi sett gång efter gång inom Högskolan de senaste decennierna. Experter från ett yrkesfält – eller i det här fallet två, både ljud- och bildproduktion – tillsammans med akademiska forskare och lärare, får förena det bästa av de två världarna i en akademisk yrkesutbildning. Inte alltför sällan har akademikern och yrkesproffset funnits där i en och samma person. Men i det här fallet fanns också en tredje dimension, nämligen den estetiska, som för med sig helt nya perspektiv in i frågan om vad som är en bra akademisk yrkesutbildning. Det är som upplagt för konflikt. Och konflikter har det för all del varit. Utbildningar har startats och lagts ned, omformats, bakats ihop och dragits isär – men idag har vi en av landets mest välrenommerade och eftersökta utbildningar inom medieproduktion. Både bland studenter och bland yrkesfolk i branschen.

Liksom turismen har idrotten spelat en roll inom Högskolan sedan den allra första tiden. LIVI, Lugnets idrottsvetenskapliga institut, kom till på 80-talet och har omvandlats i olika omgångar till dagens DSA, Dala Sports Academy. Elitidrottsprojektet har i samarbete med Riksidrottsförbundet lett till att unga löften har kunnat kombinera högskolestudier med sin träning. Sist jag såg en lista över alla idrottsmedaljer som våra studenter fått, i större både nationella och internationella mästerskap, så var de långt över hundra. Kandidatprogram i både idrottsfysiologi och idrottspedagogik, men även idrottsekonomi, har gett ungdomar en möjlighet att kombinera sin passion med ett framtida yrke. Det är också ett sätt att bredda våra utbildningars dragningskraft och relevans till nya grupper och nya samhällsområden. Själva flytten till Lugnet 1992 avgjordes väl mera av en kommunlednings idrottsfrälsta drömmar om vinter-OS än om några akademiska ambitioner. Men läget har fungerat bra, även för andra än de idrottsfrälsta.

En högskola i världen

Redan tidigt i vår historia, på 80-talet, var Högskolan ute på den internationella idrottsarenan med utbyten och samarbetsprojekt. Och ända sedan starten har Högskolan varit en utpräglad internationell miljö med relativt mycket pengar och relativt goda villkor för den som velat skaffa och stärka ett internationellt nätverk inom sitt ämne eller inom en yrkesutbildning. Och det har varit många som tagit vara på den möjligheten. Vi verkar ha dragit till oss sådana som velat vara ute i världen, knyta och befästa band och inleda samarbeten. Och som högskola har vi idag avtal med flera hundra utländska lärosäten, de flesta i Europa men ett femtontal utanför, i Asien, i Afrika, i Amerika. I vartenda hörn av Högskolan finns internationella projekt och kontakter. Det hör det akademiska livet till, förstås, men det berikar våra studenter, vår högskola och det berikar Dalarna att få hit de här gästerna, som för med sig nya intryck och erfarenheter. Många av våra 600 lärare och forskare har också annat ursprung än svenskt – själv är jag bara en av ett stort antal från bokstavligt talat hela världen som tar med sig andra kulturers perspektiv. Betydligt många fler har tillbringat ett eller flera år utomlands under sin studietid eller som forskare. Jag vågar nog säga att det inte finns en sådan mångfald av internationella erfarenheter på någon annan större arbetsplats i Dalarna.

Men det internationella har också i högsta grad varit ett särmerke för en del av våra utbildningar. I en del program – ingenjörer, sjuksköterskor, förskollärare till exempel – har vi verkligen varit just Dalarnas högskola men på andra program har dalfolket varit i minoritet och studenter har kommit från hela landet till Falun och Borlänge i några år för att förkovra sig. Medieproduktionsutbildningarna är kanske det främsta nutida exemplet. Men på några utbildningar har vi mest studenter från andra länder: turismutbildningen och solenergimagistern är några sådana som skapat sig ett rykte långt utanför Sveriges gränser. Dessa program skapar internationella studiemiljöer som är helt enastående. Och kanske allra mest oväntat i en liten ort i utkanten av Europa, som Falun – African Studies: en mångvetenskaplig pärla, som lockat otaliga europeiska Afrikaexperter hit till Falun kring en liten kärna av entusiaster hos oss. För de här och för flera andra utbildningar har hundratals studenter rest hit i ett eller flera år, mest från Europa men en del verkligen från hela världen för att bo och studera i Falun och Borlänge. Med sig hem har de livslånga minnen och en relation till Sverige och Dalarna som kan arta sig på de mest oväntade sätt. Som när en indisk stålmagnat väljer ett samarbete med Borlänge för att han själv studerade där på 90-talet.

Men jag tror inte att någon del av våra utbildningar har satt Högskolan Dalarna på både sverigekartan och världskartan så tydligt som våra språkutbildningar. Den historien är värd en liten utvikning. I början på 00-talet, under en av de härliga men hektiska perioder då vi haft expansionsutrymme, hade vi startat en utbildning i italienska, bredvid dem i tyska och franska – de som hade hankat sig fram i årtal med små studentgrupper och sviktande ekonomi. Det var väl egentligen ingen som ville lägga ned dem, allra minst jag med min bakgrund i språk och litteratur och en stark tro på Europa och internationaliseringen. Men de hängde jämt på gärdesgården. Då klev det in på mitt kontor en resolut italienska med ett vitt plakat lika stort som henne själv. På det hade hon skrivit alla fördelarna som skulle inträffa om vi började undervisa italienska på distans med hjälp av datorer, Internet och vad som då var nya verktyg för nätmöten. Och det, kan man lugnt säga, var rätt kvinna på rätt plats i rätt tid. Vi hade utrymmet – vi behövde intäkterna som studenterna gav. Vi hade också ett hängivet pedagogiskt och tekniskt stöd – ett par entusiastiska vad vi då kallade IT-pedagoger som brann för att utveckla den nätbaserade pedagogiken. Vi hade lätt att rekrytera entusiastiska och högt kvalificerade akademiker – alla andra högskolor höll ju på att lägga ned sina främmande språk. Vi hade gott om studenter som ville kombinera sin yrkesverksamhet eller andra studier med en förberedelse för arbete utomlands, eller bara ett brinnande språk- och kulturintresse. Och till skillnad från andra högskolor höll vi fast vid vikten av samtida närvaro i undervisningen. En orubblig tro på det lärande mötet inskränker en del i distansutbildningens totala flexibilitet förvisso och pluggar man portugisiska med oss och bor i Sydamerika kräver det kanske att man går upp mitt i natten för att möta sin lärare och sina kurskamrater. Men just detta visade sig vara nyckeln till framgång: kollaborativt lärande i realtid. Nå, tack vare att en italienska med ett stort plakat fick hållas – och ett enormt uthålligt och kreativt arbete från ett stort antal lärare och ledare blev det, från en mycket liten början, en enorm succé med ett tiotal världsspråk. Kurser som bidrar till kulturförståelse och internationalisering med så viktiga kulturkretsar som arabiska, ryska, kinesiska och portugisiska – för att inte tala om det som länge varit ryggraden i svenskarnas språkintresse, mitt hemspråk engelskan, som också lät sin pedagogik förnyas med de möjligheterna som nätet och språkläraarnas kreativa utvecklingsarbete gav.

Om språken blivit ett viktigt signum för Högskolan Dalarna det senaste decenniet så har ett annat varit den nätbaserade utbildningen. I språken förstås, men inte minst de framstegen som gjorts pedagogiskt och i tillgänglighet över hela spektra av utbildningar.

Nästa generations lärande

Om språken blivit ett viktigt signum för Högskolan Dalarna det senaste decenniet så har ett annat varit den nätbaserade utbildningen. I språken förstås, men inte minst de framstegen som gjorts pedagogiskt och i tillgänglighet över hela spektra av utbildningar. En av de viktiga pionjärerna var den nätbaserade utbildningen i e-handel. Den tänjde gränserna för vad som är möjligt i högskolevärlden med sin så kallade fri-start/fri-fart utbildning, helt anpassad till deltagarnas individuella förkunskaper och livssituation. Projektet *Fler män till skolan* och *Fler kvinnor till tekniken* som jag nämnde inledningsvis, var också vägröjare när det gällde att omvandla distans till närhet. För det är just det som har hänt. Och det är en utveckling som jag inte tror att någon kunde förutse för femton år sedan, då vi fortfarande befann oss i början av vad som blivit en digital revolution i hela samhället. Nu läser mer än hälften av våra studenter på nätet – men på ett sätt gör alla det. Tack vare de här öppna och innovativa lärarna och ett starkt stöd från IKT pedagoger i det som blev NGL-centrum, så har nätet utvecklats till vardagsrummet för nästan alla våra lärare och studenter. Och vi har alla hela tiden hållit fast vid detta med realtid – att det är just i det samtida mötet mellan lärare och student och mellan studenterna själva som lärandet sker. Där skiljer vi oss fortfarande från största delen av andra nätbaserade utbildningar i landet, och faktiskt i världen. Och möjligheterna som finns där för lärande har alla – både campus och nätutbildningar – varit tidigt ute med att utnyttja. I flera år nu har det funnits en tydlig trend att de här två världarna möts och den fysiska miljön inte längre är en plats där man måste infinna sig – utan en plats där man *vill* infinna sig för att mötas IRL – som de säger – in real life. Våra nya biblioteksmiljöer är praktexempel på just detta.

Ett nytt forskningslandskap

Nu har jag talat länge om våra olika utbildningar, men inte lika mycket om vår forskning som ofta, men inte alltid, är navet och grunden och livsluften i våra utbildningar. Forskningen utgör en femtedel av Högskolan Dalarnas verksamhet i pengar räknat, omkring 100 miljoner kronor om året. Det är en ansevärd mängd forskning, även om det skulle behöva vara minst dubbelt så stort för att på allvar kunna tala om att varje lärare också är en forskare. Men vi har ändå, tycker jag, förvaltats ankans skärv rätt så väl. För bara tjuugo år sedan var forskningen minst sagt perifer i vår högskolas verksamhet. Idag präglar den allt vad vi gör. Även om inte alla är aktiva forskare, präglar forskningsmedvetna arbetssätt våra utbildningar och vår vardag på ett helt annat sätt än då.

För forskningen vid Högskolan var 2009 års forskningsstrategi ett viktigt vägskäl. Vi hade kämpat i över 20 år för att rekrytera disputerade och utbilda våra adjunkter till doktorer. Det var den akademiska kompetensen som var det viktiga – i värsta fall ibland kanske bara doktorstiteln – och inte att forskningens inriktning passade in i behoven eller ambitionerna hos en forskargrupp. Alltså hade det under millenniets första decennium blivit en rejält spretig samling forskare, åtminstone vad det gällde humaniora och samhällsvetenskap. Det gällde inte energi där vi sedan decennier har haft en sammanhängande miljö, men även i övrigt inom teknikvetenskaperna var det en utmaning att hitta gemensamma profiler bland så diversifierade forskningskompetenser och -intressen. 2009 års forskningsstrategi innebar nämligen ett försök att föra samman, ibland fösa samman, forskare till sammanhängande forskargrupper. Grupper som med tiden kunde få en sådan samlad fokus, tillräckliga publiceringar och tillräckligt med seniora forskare för att göra anspråk på egen forskarutbildning.

Och under de sju-åtta åren sedan dess har det verkligen hänt saker. Numera är över hälften av vår lärarpersonal forskarutbildad. 55% betyder 271 forskarutbildade lärare. Vi har ett fyrtiotal professorer och vad som är ännu mera glädjande, med tanke på att professorer tenderar att pensionera sig, är att vi nu har 49 docenter, halvvägs, kan man säga, till professuren. Och under den akademiska högtiden i mars 2017 kommer vi att hylla 17 nya docenter som utnämnts under de två senaste åren – hälften av dem kvinnor. Vid samma ceremoni uppmärksammar vi 28 nya doktorer av vilka fyra är våra alldeles egna, examinerade i mikrodataanalys här vid Högskolan Dalarna. Den senaste av dem som disputerade under våren var den första helt egna, som gjort hela sin forskarutbildning hos oss. Och när man kommer upp i sådana siffror,

Idag har vi alltså ett helt annat forskningslandskap här än vi hade bara för sju år sedan. Antalet forskningsseminarier har mångdubblats och de är välbesökta. Arbetet med ansökningar ger resultat.

då händer någonting med såväl forsknings- som utbildningskulturer. När de flesta som arbetar i eller kring utbildningen är aktiva forskare, tar de med sig inte bara forskningsresultat utan kanske framför allt ett förhållningssätt till kunskap och kunskapsproduktion som präglar seminariet från studentens första dag

Idag har vi alltså ett helt annat forskningslandskap här än vi hade bara för sju år sedan. Antalet forskningsseminarier har mångdubblats och de är välbesökta. Arbetet med ansökningar ger resultat. Vi har haft en mycket respektingivande utdelning av forskningsmedel från Vetenskapsrådet och andra forskningsfinansiärer där konkurrensen är hård.

Tillståndet att examinera egna doktorer är kronan på verket och sista länken som gör oss till ett riktigt universitet i internationell bemärkelse. I några år nu har vi haft ett sådant examenstillstånd – i Mikrodatabehandling – och nu har vi gott hopp om två till redan i år – i Pedagogiskt arbete respektive Evidensbaserat hälso- och välfärdsarbete.

Vägen till samskapande

Och all denna utbildning och all denna forskning har vi bara kunnat göra tack vare ett nära samarbete med alla dem som vi arbetar tillsammans med utanför Högskolan. I Högskolan Dalarna finns inte ett elfenbenstorn så långt ögat når. Vi har en mycket hög andel uppdragsutbildning, sådant som beställs och betalas utanför statens årliga finansiering. Vi är bland de 4–5 högskolor i landet som har mest uppdragsutbildning. Det speglar en hög närvaro och tillit i regionen, hos kommuner och landsting framförallt, men speglar också det goda ryktet i våra nätbaserade fortbildningar för yrkesverksamma.

För att befästa och utveckla den tilliten finns inom Högskolan en lång rad samarbetsorgan – branschråd och kontaktföra, utvecklingscentra och utvecklingsgrupper. Men en som varit ovanligt framgångsrik inom sin sfär är ändå PUD, Pedagogiskt utvecklingscentrum Dalarna. Jag nämner det inte

Inte någonting av allt detta som vi åstadkommit under de fyrtio åren hade vi kunnat åstadkomma utan de starka, rejäla fundament som det administrativa och tekniska stödet utgör.

bara för att det är den som stått mig närmast utan för att den så tydligt illustrerar några principer som varit vägledande för hela detta samarbete. Från det som inte så sällan var en inbjudan med armbågen till det som nu verkligen är ett samskapande. Det har handlat om att bygga strukturer som skapar beständighet och tillit. Det gäller att ge externa krafter inflytande över vad Högskolan kanske ofta ser som sina inre angelägenheter – utformning av både den högskoleförlagda och den verksamhetsförlagda utbildningen, till exempel. Det gäller att arbeta fram en gemensam syn på hur en arbetsplats engagemang i en grundutbildning också kan leda till en verksamhetsutveckling för arbetsplatsen, genom nya idéer och nya perspektiv. Och här är skolan sannerligen inte den enda arenan där det har skett – vården, socialtjänsten, byggsektorn är andra lysande exempel på hur ömsesidig tillit och engagemang leder till samskapande som ger vinster åt båda parter. Med studenterna som de allra största vinnarna i längden förstås. Och det gäller att använda den gemensamma ekonomiska kraften för att förmera ankans skärv när det gäller forskningen, som ska berika båda miljöerna. Och det har vi gjort, med besked.

Inte någonting av allt detta som vi åstadkommit under de fyrtio åren hade vi kunnat åstadkomma utan de starka, rejäla fundament som det administrativa och tekniska stödet utgör: ekonomer, personalfolk, vaktmästare, de som jobbar med data, information och kommunikation och inte minst biblioteket. Var hade vi stått idag utan biblioteket? Vi går en ny tid till mötes och i den nya tiden är jag övertygad om att den utvecklade informationskompetensen som biblioteket står för idag, kommer att vara en nyckel.

Med ångande drivkraft mot ett universitet

Som läsaren säkert har märkt, har jag under min tillbakablick på de fyrtio åren inte nämnt ett enda namn. Hade jag gjort det, hade jag fått lägga till hundratals andra. För det har i högsta grad varit ett kollektivt arbete att bygga en högskola, ett arbete som utförts av några galenpannor och några kamre-

rer men framförallt av besjälade entusiaster och några få traditionalister, av revolutionärer och reformister, av dem som lyser upp några år och eldar upp omgivningen med sina idéer och av dem som tålmodigt och i det fördolda idogt fortsätter i sina spår. Alla har de behövts i den bländande, färgrika väv av människor och öden som jag ser när jag ser tillbaka.

Över ett hundratusen unika individer har alltså deltagit i undervisning vid Högskolan Dalarna under de fyrtio år vi har funnits. Många har läst en hel yrkesutbildning. Bara under 2016 skrev vår rektor under 1 193 examensbevis, 1 193 examina, 1 193 nya yrkesliv, 1 193 som ägnat tre eller fyra av sina liv att plugga, kämpa, växa och lyckas. Många fler är det som har läst enstaka kurser, eller fördjupat sig i sitt yrke. Låter det mycket, etthundratusen? Det är ju inte ens halva Dalarnas befolkning. Visst, vi kan vara stolta, men knappast nöjda. När allt kommer omkring så står fortfarande hälften utanför det stöd och den struktur som finns här för en livslång bildningsgång.

Nu när jag kommer till slutet av min tillbakablick, närmar jag mig också slutet på mitt snart trettioåriga arbete här på Högskolan Dalarna. Jag har säkert låtit mina egna erfarenheter och kanske någon gnutta nostalgi prägla vad jag nämnt. Det är först nu när jag sedan ett par år kunnat ta det lite lugnare och ägna mig åt min egen bildningsprocess, åt forskning och mitt eget skrivande, som jag inser vilket tempo inte bara jag, utan vi alla här på Högskolan Dalarna har hållit under decennier. Gång på gång har det tempo och den utvecklingsvilja som omslutit mig också stärkt mig, gjort att jag hittat ny entusiasm och gjort att jag ärligen kan säga att jag aldrig haft en tråkig dag på jobbet. Mycket dumheter, en hel del konflikter, en ständig kamp mellan höga ambitioner och begränsade resurser. Men vilka personligheter, vilka ångande drivkrafter! Vilken sprudlande, entusiastisk utvecklingsmiljö!

Under de fyrtio åren har Högskolan Dalarna vuxit från en gymnasial påbyggnad för ingenjörer, som i ett konvenansäktenskap gifts ihop med en lärarhögskola, till att verkligen bli i allt utom namnet ett riktigt universitet. Och så har vi bidragit till att över hundratusen människor kunnat växa. Det är väl ändå något att vara stolt över!

Bildning för en okänd framtid

MARITA HILLIGES

REKTOR

HÖGSKOLAN DALARNA

Framtiden har alltid varit okänd – men idag är den nog mera okänd än någonsin. Våra studenter förbereder sig för sina framtida jobb men varken vi eller de vet hur jobben kommer att se ut. Och ändå är det vår uppgift i högskolan att skapa bästa tänkbara möjligheter för människor att förbereda sig för den här okända framtiden.

Överraskningarnas tid

Förr visste man i stort sett vilka jobb som skulle finnas om 20 eller 30 år och kunde utbilda för dem. Idag vet vi kanske bara en sak med säkerhet – människor måste kunna återskapa sig själva genom hela livet genom att lära nytt och lära om.

Under min utbildningstid, till exempel, fanns ingen e-post, ingen Google eller Facebook, knappt ens en mobiltelefon. Webbdesigners och spelutvecklare var okända yrken då. Och då undrar man vilka framtida yrken vi är helt okunniga om idag. Eller är det så att problemet blir att klara frånvaron av jobb, att skapa mening i en kanske påtvingad fritid?

De senaste århundradena, sedan industrialismens genombrott, har mycket handlat om ekonomisk tillväxt. Både individer och samhällen har strävat efter att bli rikare. Efter årtusenden i mänsklighetens historia då ingen trodde på tillväxt, finns nu en tro på att utan tillväxt ramlar samhället ihop. Men tillväxten har verkligen tjänat oss väl. Inte bara i Sverige och västvärlden har vi sett en exempellös förbättring i människors levnadsvillkor. Utan även i vad vi förr kallade tredje världen, där hungern och de dödliga epidemierna visserligen inte är utrotade, men är på god väg att bli det. Mätta magar och grundläggande trygghet från våld gynnar en strävan efter frihetliga värden hos människor, till krav på demokrati och inflytande. Men tillväxt har sina avigsidor. En varmare planet kan tvinga fram folkförflyttningar på en skala vi aldrig sett förut, med svåra umbäranden för människor och svåra påfrestningar på våra samhällsstrukturer som följd. En skenande ojämlikhet i hur människor får ta del av tillväxtens goda skapar också oväntade spänningar och rekylar. Överraskningarnas tid är nog inte över med Brexit och Trump.

Internet och andra smygrevolutioner

Parallellt med den ekonomiska tillväxten har demokratin vuxit fram. Tills nyligen kunde vi ändå genom våra valda beslutsförsamlingar bestämma om de stora frågorna: Ska Sverige vara med i kriget? Ska vi ha kärnkraft? Hur många flyktingar ska vi ta emot? Men en av de frågor som troligen påverkat oss i våra yrkesliv och i våra privatliv allra mest de senaste decennierna har ingen någonsin röstat om. Ingen av oss har röstat om hur Internet bör se ut. Ingen församling har beslutat att vi ska införa en gigantisk övervakning som griper in i varje människas vardag. Frivilligt och med förtjusning ger vi all kunskap om oss själva till de båda giganterna, Google och Facebook. Inget parti har ens någon politik för att hantera Internet, utom i partidiktaturens Kina förstås. Hur skulle de kunna ha det? Bara ett fåtal förstår hur de algoritmer fungerar som med hjälp av enorma datamängder styr våra beteenden. Hur kan en algoritm veta mer om våra liv och vad vi gillar än vi själva gör? Beslut som fattades på rent affärsmässiga grunder av webb-designers för länge sedan har gjort Internet till en laglös värld där parlament och myndigheter inte har just någonting att säga till om. För Internet finns inga nationalstater, inga statsgränser. Twitter och Facebook, Avpixlat och åsiktsbubblor undergräver den fria pressens möjlighet att ta ansvar för åsiktsbildningen. Och därmed även en av grunderna för den representativa demokratin.

Internet har revolutionerat vårt umgänge – och våra parningsmönster. Men Internet erbjuder också en oförliknelig öppenhet och rikedom av information och möjligheter att kommunicera med hela världen och skapa opinion för det goda. Den för med sig oanade möjligheter att skapa ett bättre liv för människor på de mest förfördelade delarna av vår planet, inte minst genom utbildning och kunskapsspridning.

Och det verkar troligt att framtiden bär med sig flera liknande, snabba smygrevolutioner som Internet. Två av de riktigt stora har vi redan sett en kraftfull början på: artificiell intelligens och bioteknik. I en globaliserad värld kommer nationalstaters politiker inte kunna påverka de egna ländernas utveckling särskilt mycket. Och jag tror inte vi behöver tvivla på att dessa smygande revolutioner tillsammans kommer att omvandla våra samhällen på oanade sätt. Självkörande bilar kommer att rädda många av de tre miljoner som i onödan dör på världens vägar varje år – fler än som dör i alla världens krig och våldsbrott tillsammans. Datorsystemet Watson vinner inte bara Jeopardy, det lämnar mer tillförlitliga diagnoser än den mest erfarna läkaren. Allt större del av världens varuproduktionen robotiseras. Automatiseringen avskaffar farliga och monotona jobb men den ställer också krav på att samhällen och

De tre–fyra åren som människor ägnar åt en högskoleutbildning är troligen den längsta sammanhängande period i deras vuxna liv då de får en chans att verkligen läsa och tänka på djupet.

människor kan finna mening i annat än en fyrtiotimmars arbetsvecka. Forsvarsforskare lyckas redan att med elektroniska hjälmar påverka hjärnan så att soldater i strid blir mindre rädda. Det finns inga gränser för hur människor kan förändras med genteknik och bioteknik – om inte vi sätter de gränserna.

Att förmå välja sitt samhälle

Och då måste vi veta vad vi vill ha för ett samhälle i framtiden. Ångkraften, järnvägarna och elektriciteten bestämde inte om vi skulle få ett fascistiskt, kommunistiskt eller liberalt samhälle. På liknande sätt blir det andra skeenden än Internet eller den artificiella intelligensen eller biotekniken som bestämmer hur våra samhällen i framtiden blir. Det gör vi själva. Men vi måste då ställa höga krav på kunskaperna, insikten och omdömet hos dem som ska utveckla det samhället. Och dem, det är våra studenter det.

De tre–fyra åren som människor ägnar åt en högskoleutbildning är troligen den längsta sammanhängande period i deras vuxna liv då de får en chans att verkligen läsa och tänka på djupet. De flesta får aldrig mer chansen att så ostört och med så gott stöd och förväntningar från kurskamrater och lärare fundera ut var de själva står i en rad helt avgörande frågor. Frågor om att handla rätt och handla fel, om att självständigt våga bilda sig en uppfattning på goda grunder – och att kunna skilja mellan goda grunder och dåliga. Det här är inte sånt som man bara kan läsa sig till i böckerna eller lyssna sig till på en föreläsning. Men både böckerna och föreläsningarna behövs i den process där människor skapar sig själva. Och det är det som jag menar är bildning.

Bildningen måste varje människa, jag och du, ansvara för själv. Det är en resa mot självtillit och självaktning, mot förmågan att formulera en bättre värld för sig själv och de sina, men därför också för andra. En resa mot förmågan att samtala på djupet med andra och att kunna lyssna noga på vad de säger. Att kunna lyssna med empati, med inlevelse och med ett genuint intresse av att förstå. Men också att lyssna med ett kritiskt öra. Inte bara

För att kunna erbjuda goda utbildningar för en okänd och oviss framtid, behöver vi lägga större vikt vid studenters bildning: hur de skapar sig själva och sina livsfundament, hur de växer som människor i nära dialog med andra – tänkare, lärare, kurskamrater.

kunna läsa och förstå vad den andra säger utan även, när nationalismens och gruppträckets lockelser ljuder som högst, att vara stark och kunnig nog att ifrågasätta. Och inte minst jämföra vad man hör med den grundläggande principen om alla människors lika värde.

Aldrig mer Auschwitz

”Aldrig mer Auschwitz!” Så formulerade filosofen Theodor Adorno det främsta kravet på all utbildning i framtiden. Utbilda människor så att Auschwitz aldrig händer igen. Men problemet är att vi inte vet, kanske inte ens kan föreställa oss, i vilken form och med vilka övertygande skäl nästa Auschwitz dyker upp. Men en grundläggande princip – ett fullständigt oeftergivligt krav – måste vara alla människors lika värde och okränkbara värdighet. Allt annat bleknar bredvid detta enkla men svåruppnåbara ideal.

För att kunna erbjuda goda utbildningar för en okänd och oviss framtid, behöver vi alltså lägga större vikt vid studenters bildning: hur de skapar sig själva och sina livsfundament, hur de växer som människor i nära dialog med andra – tänkare, lärare, kurskamrater. För det är våra studenter som ska utveckla framtidens samhälle. För ett gott liv tillsammans räcker det inte att man själv har det materiellt gott, eller bara den egna familjen, eller den egna klanen eller nationen. Ojämlighet föder otrygghet. Ingen människa en ö; vi är alla beroende av varandra.

Bildning innebär inte bara att uppöva ett omdöme utifrån medmännisklighetens principer. Den kräver också en förståelse av förutsättningarna för morgondagens värld. Det är inte bara systemvetare som behöver förstå grunderna för artificiell intelligens – AI kommer att i högsta grad påverka lärares, sjuksköterskors och ekonomers vardag väldigt mycket, väldigt snart. Globala skeenden – klimat, migration, upprustning, produktions- och konsumtionsmönster – påverkar oss alla. Om vi på allvar vill att våra studenter ska rusta sig för den okända framtiden, behöver utbildningar till alla yrken innehålla sådana perspektiv.

Bildning för medborgarskap

Men bildning för en okänd framtid är inte bara till för jobbet. Vårt samhällsansvar är vidare än så. Vi behöver också tillsammans utveckla utbildningar för ett fördjupat och kritiskt medborgarskap. Utbildningar där bakgrund, härkomst, kön, hudfärg, arv, modersmål, allt detta sjunker undan i engagemanget för vad det kan innebära att vara medborgare – att vara fullvärdig medlem i en samhällsgemenskap. Medborgarskap är inte bara en fråga om vilket pass man visar upp, det är en lång rad rättigheter och inte minst skyldigheter till det gemensamma. Rättigheter som utmejslats under århundraden av drömmar och kamp, av arbetare, av kvinnor, av etniska minoriteter, och många många fler. Människor som har erövrat rättigheterna och åtagit sig skyldigheterna som är förutsättningarna för det goda medborgarskapet. Jag anser att de senaste decenniernas idemässiga kantring i västvärlden har etablerat en alltför stark tro på egoism utan altruism; på konkurrens utan samarbete; på egenvinning framför det gemensamma goda. Allt detta undergräver medborgarskapets tanke och långsiktiga ideal om att öka handlingsförmågan hos alla – så att var och en ska kunna axla ett fullvärdigt medborgarskap. I mötet med våra engagerade och kloka studenter blir jag hoppfull att vi ska kunna hitta en bättre balans i framtiden.

En vision för framtiden

Här på Högskolan Dalarna har vi försökt uttrycka sådana grundläggande värden och idéer i vår vision, som vi tillsammans skrev för några år sedan. Jag har en ganska god överblick över högskolesverige och jag kan säga att vi i Dalarna har kommit en liten bit längre än många andra när vi nu har formulerat våra ideal och idéer i visionen: *Öppna vägar till kunskap för ett gott samhälle*. Jag vet att visionens värden hålls högt av er som arbetar här på Högskolan. Jag vet också att mycket arbete pågår för att gestalta idéerna i utbildningarnas och forskningens vardag. Men jag tror att det behövs att vi ännu starkare utmanar vår egen, våra studenters och arbetslivets syn på vad en utbildning bör innehålla, om studenterna verkligen ska kunna bilda sig till självständighet och till handlingskraft för en okänd framtid.

Så här har vi vår roll i framtiden, som jag ser det. Mycket kan vi inte styra över men bland det som vi kan styra över är vilka möjligheter till bildning människor får under sin studietid här, denna unika tid i deras liv. Och då ska vi också göra det.

Mycket kan vi inte styra över
men bland det som vi kan styra över
är vilka möjligheter till bildning människor får
under sin studietid här, denna unika tid i deras liv.
Och då ska vi också göra det.

Algoritmerna som kartlägger våra liv, artificiell intelligens, bioteknik – de kan alla sättas i tjänst för att skapa ett bättre liv för oss människor över hela vår planet. Möjligheterna är hisnande. Vi har förmågan redan nu att skapa oss en värld där ingen behöver vara hungrig eller lida i onödan, där varenda en har möjlighet att bygga sitt liv på det sätt som de vill. Där varenda en har förmågan att vara med och påverka sitt samhälle för det gemensamma goda. Men då behöver vi alltfler människor som ser, förstår och förmår påverka de stora sammanhangen. Då behöver de klokas röst höras mycket tydligare i världen. Högskolan är knappast det enda stället där människor kan utveckla den klokheten och den insikten. Men högskolan har, menar jag, ett särskilt ansvar att vara med och skapa den utvecklingen.

Det blir ett hårt och tålmodigt arbete som krävs av oss för att gripa det tillfälle som finns nu, i denna stund, att påverka vår gemensamma framtid. Tillsammans – studenter, lärare, forskare, personal inom alla stödfunktioner, partners i regionen och i världen – tillsammans har vi en lysande möjlighet. Låt oss ta den!

VÅR VISION

**Vi skapar
öppna vägar
till kunskap
för ett gott
samhälle**

DALARNA

Den högre utbildningen i Dalarna har långa traditioner inom ingenjörsutbildning (Fahlu Bergsskola 1822), lärarutbildning (Folkskolelärarinneseminariet 1875) och vårdutbildning (Sjuksköterskeskolan 1894). Högskolan Dalarna grundades 1977, först under namnet Högskolan Falun/Borlänge.

Sedan 1977 har närmare 100 000 studenter deltagit i en utbildning vid Högskolan Dalarna. En stor andel av dem som nu är verksamma i Dalarnas företag och organisationer har genomgått antingen sin grundutbildning eller vidareutbildning på Högskolan Dalarna.

Sedan starten har Högskolans forskning byggts upp i nära samarbete med regionen, inom bland annat humaniora, vård, skola, turism, stål, energi och transporter. Högskolans första egna doktorsexamen avlades 2013.

Högskolan Dalarna
791 88 Falun
023-77 80 00
registrator@du.se
www.du.se

DALARNA

REKTORS FÖRORD

Vår vision vill ge en bild av den framtid som vi alla, medarbetare och studenter, skapar genom vårt dagliga arbete. Det handlar alltså både om oss idag och om framtiden för högskolan. Visionen sätter högskolan i ett större sammanhang och formulerar hur vi ser vårt uppdrag, den roll vi vill spela i samhället.

Vår vision bygger på det vi kommer ifrån, varför vi skapades. Därför har vår historia och tidigare vägval varit viktiga när vi diskuterat vart vi vill i framtiden. Den bygger också på de människor som utgör Högskolan Dalarna idag, på vårt engagemang och våra drömmar. Vi har därför försökt fånga Högskolan Dalarnas själ i de många samtal som vi haft under visionsarbetet. Genom dessa samtal har vi också kunnat formulera värden som vi vill stå för och leva.

Vår vision kommer att utgöra grunden för våra strategier och handlingsplaner där vi tillsammans ska formulera tidsatta mål för högskolans utveckling. Jag hoppas att den kan bidra till mening, inspiration och vägledning för oss själva och tydlighet för vår omgivning.

18 december 2014

Marita Hilliges

VÅRT UPPDRAG

Vi samskapar...

Vi ska driva utbildning och forskning i nära samverkan med vår omvärld. Relationen mellan studenter och personal och samverkan med företag och organisationer bygger på att vi är medaktörer, inte bara producent och konsument eller uppdragsgivare och uppdragstagare. Vi syns i samhället och skapar aktivt möten för att gemensamt identifiera och formulera behov och lösningar. Vi gör mer än samverkar, vi samskapar.

bildning, utbildning och forskning...

Vi ska skapa de bästa förutsättningarna för bildning, utbildning och forskning att växa i samspel. Detta bidrar till studentens ökande självständighet och förmåga att ta ett aktivt ansvar i morgondagens yrkesliv och samhälls- liv. Genom nyfiken och kreativ forskning skapar och bearbetar vi kunskap för ett bättre samhälle.

i Dalarna och i världen.

Vi ska prioritera det särskilda behov av kompetens och kunskap som Dalarna och regionen omkring har. Samtidigt verkar våra studenter, företag och organisationer i nationella och globala sammanhang och därför måste det globala perspektivet och det globala ansvaret prägla hela vårt arbete. Dalarnas framtid hänger samman med världens framtid och lösningar på stora samhällsproblem kan växa ur lokala initiativ. Vår uppgift är att klargöra sambanden och öppna för nyskapande lösningar.

VÅRA VÄRDEN

Öppenhet

Vi är öppna och tydliga med varandra, med våra uppfattningar både inåt i organisationen och utåt mot omvärlden. Vi gör vår undervisning och forskning tillgänglig för allt flera och deltar aktivt i en öppen samhällsdebatt. Vi arbetar öppet och nära med andra lärosäten i Sverige och över hela världen.

Mod

Vi har mod att driva våra välgrundade övertygelser. Vi vågar vara ifrågasättande och obekväma samtidigt som vi visar varandra respekt. Vi vågar pröva nytt och vågar stå för våra misslyckanden, övertygade om att utan sådana sker heller inte någon utveckling. Vi vågar ta oss an komplexa frågor och bidra till lösningar på stora samhällsutmaningar.

Ansvar

Vi tar ett aktivt ansvar för våra kärnuppgifter – bildning, utbildning och forskning – i samskapande med vår omvärld. Vi har också ett stort ansvar som ett av samhällets kritiska och intellektuella nav. Genom att visa omtanke och generositet tar vi ansvar för varandra. Ansvaret är ömsesidigt mellan anställda, mellan studenter, mellan lärare och student, mellan högskolan och omvärlden och vi är tydliga om de ömsesidiga förväntningarna.

VÅR VISION

Vi...

Det är studenter och medarbetare som gemensamt utgör kraften inom Högskolan Dalarna. Tillsammans med våra samarbetspartners lokalt och globalt arbetar vi för att skapa kunskap.

skapar öppna vägar...

De olika kunskapsvägar vi skapar är öppna, tillgängliga och inkluderande. Vi strävar efter att alla människor med relevant förberedelse och god motivation kan delta i högre utbildning genom hela vuxenlivet. Vi utforskar och omskapar öppna och kollaborativa arbetsformer för nästa generations lärande och nästa generations forskning. Vi är ledande i att skapa välfungerande och inspirerande mötesplatser, där vi stödjer varandras lärande genom utbildning och forskning i samskapande med det omgivande samhället.

till kunskap...

Nyfiket och kritiskt bygger vi upp och tolkar en alltmer omfattande grund av vetenskap och beprövad erfarenhet. Genom samtal och reflektion bidrar vi till en ökad förståelse och fördjupade etiska insikter. Våra utbildningar främjar omdömet och handlingsförmågan. Vi stödjer människors lärande i en livslång bildningsprocess; vi driver samhällets utveckling genom individernas ökande handlingsförmågor och genom forskningens konstruktiva bidrag och kritiska blick.

för ett gott samhälle.

En ständigt pågående diskussion om vad som är ett gott samhälle är en utgångspunkt för våra utbildningar och vår forskning. En gemensam grund för den diskussionen finns i vår övertygelse att ett gott samhälle bygger på:

- ▶ alla människors lika värde
- ▶ demokratins och mångfaldens värde och nytta
- ▶ individens självförtroende och förmåga att påverka
- ▶ en ekonomiskt och ekologiskt hållbar produktion och konsumtion, samt
- ▶ en rättvis fördelning av världens tillgångar.

Vi tar ett aktivt ansvar för att främja ett sådant samhälle, inte bara i vår egen region och för vår egen generation utan också i ett globalt perspektiv för kommande generationer.

VÅRT UPPDRAG

du.se

**Vi samskapar bildning,
utbildning och forskning
i Dalarna och i världen**

DALARNA

VÅRA VÄRDEN

**Öppenhet
Mod
Ansvar**